Ազգ
Azg
armenian daily
27 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1998 ՈՒՐԲԱԹ # 33 (1536)

Հայաստանի արդյունաբերական մաֆիան՝ ռեալ ուժ

ԵՐԵՎԱՆ, 26 ՓԵՏՐՎԱՐ, ՍՆԱՐՔ։ «Երբ բախվում ես արդյունաբերական մաֆիայի շահերին, հարկ է լինում լրջորեն մտածել սեփական անվտանգության մասին»։ Այսպես հանրապետության արդյունաբերական մաֆիայի ռեալության եւ ուժի մասին հարցը մեկնաբանեց ՀՀ արդյունաբերության եւ առեւտրի նախարար Գառնիկ Նանագուլյանը։ Նրա խոսքերով, Հայաստանում այս երեւույթի համար խթան է այն, որ «սանձազերծ եւ համընդհանուր սեփականաշնորհման շրջանում «իբր թե կոլեկտիվի կողմից սեփականաշնորհված» ձեռնարկությունների շատ ղեկավարներ չափի զգացումը փոխարինեցին ամենակարողության զգացումով։ «Եթե տեսությունը գործարանը սեփականաշնորհում է այնպես, ինչպես, ասենք, մթերային խանութը, ապա 1-2 հազար դոլար գրպանելու սովոր տնօրենները, իհարկե, կգերադասեն ղեկավարվել «ամեն ինչ թող գնա գրողի ծոցը» սկզբունքով։

Արմավիրի եւ Արագածոտնի մարզպետները՝ պաշտոնանկ

Կառավարության փետրվարի 26-ի նիստում, որը վարում էր վարչապետ Ռոբերտ Քոչարյանը, քննարկվել են նաեւ կադրային հարցեր։ Կառավարության որոշմամբ Սեդրակ Հովհաննիսյանը ազատվել է Արմավիրի մարզպետի պաշտոնից, իսկ Հրաչյա Գրիգորյանը՝ Արագածոտնի մարզպետի պաշտոնից։

ՍՓՅՈՒՌՔ-ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՌԱԿ-ը զորակցում է Ռոբերտ Քոչարյանին

Ռամկավար ազատական կուսակցության Բոստոնի կենտրոնական գրասենյակից երեկ հրապարակվեց ՀՀ վարչապետ Ռոբերտ Քոչարյանին ուղղված հետեւյալ նամակը, որտեղ ՌԱԿ նախագահ Հայկաշեն Ուզունյանը հայտնում է կուսակցության զորակցությունը վարչապետին նախագահական առաջիկա ընտրություններում։

Հայաստանի Հանրապետութեան վարչապետ
Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնակատար պրն. Ռոպերտ Քոչարեան

Յարգելի տիար,

Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւնը արտասահմանի մէջ սեւեռուն ուշադրութեամբ կը հետեւի Մայր հայրենիքէն ներս արձանագրուող քաղաքական զարգացումներուն։

Իշխանութեան փոխանցման այս շրջանին, որ միաժամանակ փոխանցում է քաղաքական տեղատուութենէ դէպի քաղաքական նշանակէտերու նախաձեռնութիւն, մեզ կը հանգստացնեն ու վստահութեան երաշխիք կուտան Հայաստանի Հանրապետութեան վարչապետի եւ աւելի առաջ՝ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան նախագահի պաշտօններուն վրայ Ձեր ցուցաբերած հաստատակամ նկարագիրը, վարչական հասուն կարողութիւնները եւ անկաշառ հայրենասիրութիւնը։

Ձեր վերոյիշեալ տուեալներուն միացած՝ Հայաստանի Հանրապետութեան պաշտպանութեան նախարար Վազգէն Սարգսեանի եւ Ներքին գործոց ու Ազգային անվտանգութեան նախարար Սերժ Սարգսեանի յուսակ, վճռական կեցուածքն ու յայտարարութիւնները, թէ կ՚ապահովեն հանրապետութեան ներքին կեանքի անդորրութիւնը եւ զինեալ ուժերուն հեռու պահպանումը ներքաղաքական ոլորտէն, կ՚ամբողջացնեն մեր հաւատքը, թէ յառաջիկայ նախագահական ընտրութիւնները պիտի ընթանան խաղաղ, ապահով եւ ռամկավարական ազատ ներդաշնակութեան մէջ։

Այս առիթով մեր համոզումն ու ամբողջական վստահութիւնն է, որ հայրենի մեր ժողովուրդը քաղաքական հասունութիւնը պիտի ունենայ նախագահական թեկնածուներուն մէջէն առանձնացնելու Ձեզ եւ առաջին իսկ առիթով իր վստահութիւնը կեդրոնացնելու Ձեր անձին վրայ, որպէս Հայաստանի Հանրապետութեան համազգային ընտրեալ նախագահի։

Այս երեւոյթը, նախագահական ընտրութիւններու ռամկավարական ազատ, անկաշկանդ ընթացքը, մարդկային իրաւանց հանդէպ Ձեր մինչեւ այսօր ցուցաբերած յարգանքն ու երաշխիքը, պիտի համոզեն միջազգային հանրութիւնը, որ Հայաստանն իսկապէս կը դիմէ դէպի ամբողջական եւ իրական ժողովրդավարութիւն, դէպի իրական ազատական տնտեսական յարաբերութիւններ, օրինակելի դառնալով ամբողջ տարածաշրջանին մէջ։ Այս պարագային միջազգային հանրութիւնը պիտի ստիպուի վերարժեւորել Հայաստանի Հանրապետութեան դերը եւ կամքը, զայն պիտի ճանչնայ որպէս նկատառելի գործընկեր։

Այս պարագան, ինչպէս եւ Ձեր ընտրութիւնը Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնին, իրենց դրական ներգործութիւնը պիտի ունենան, անկասկած նաեւ՝ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան հիմնահարցի կարգաւորման վրայ։ Քանզի, Հայաստանի քաղաքական տագնապներու յաղթահարումը, հոգեբանական առողջ մթնոլորտի ստեղծումը Ձեր գլխաւորութեամբ՝ յաչս միջազգային քաղաքական ու տնտեսական շրջանակներուն պիտի ցուցաբերէ բովանդակ հայ ժողովուրդին վճռականութիւնը ամբողջական թիկունք կանգնելու Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան։

Այս տուեալներէն մեկնելով, Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւնը իր ամբողջական զօրակցութիւնը կը յայտնէ Ձեզի ու ջերմօրէն յաջողութիւն կը մաղթէ յառաջիկայ նախագահական ընտրութիւններուն։

Յարգելի պրն. վարչապետ,

Կրնամ վստահ ըլլալ, որ Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւնը յետագային ալ պիտի զօրակցի Ձեզի եւ իր կարելիութեանց սահմաններուն մէջ պիտի աջակցի պետական շինարարութեան, հայրենիքի ապահովութեան, հզօրացումին ու բարգաւաճման համար Ձեր յառաջադրանքներուն մէջ։

Յարգանքներով՝

ՀԱՅԿԱՇԷՆ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ
Նախագահ՝ Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան

Հայաստանի Ռամկավար ազատական կուսակցությունը զգուշացնում է

Հանրահայտ «բազմակուսակցական գործիչ» եւ ինքնակոչ նախագահացու Վիգեն Խաչատրյանը հերթական անգամ օգտագործելով առիթը, այս օրերին իր օգտին ստորագրություններ է հավաքում որպես Ռամկավար ազատական կուսակցության կողմից պաշտպանվող թեկնածու։ Իրականում նա ներկայացնում է միայն իր անձը, ինչպես նաեւ ՀՌԱԿ-ից հեռացված կամ հեռացած բեկորներից նախկին իշխանությունների կողմից կոռուպտիվ հիմունքներով ձեւավորված ՌԱ (ԼԴ)Կ արհեստական կուսակցությունը, որն անդամ է «Հանրապետություն» միավորման։ Ի դեպ, համապատասխան նախարարության կողմից այդ «կուսակցության» «Ռամկավար ազատական» գողացված անունով գրանցումը մաս էր կազմում ավանդական կուսակցությունները քայքայելու նախկին իշխանությունների անհեռատես քաղաքականության։

Զգուշացնում ենք մեր հայրենակիցներին, հատկապես ընտրողներին, որ Վ. Ս. Խաչատրյանը ոչ հեռվից եւ ոչ էլ մոտիկից ոչ մի առնչություն չունի Հայաստանի Ռամկավար ազատական կուսակցության հետ, որ, ինչպես հայտնի է, նախագահական ընտրություններում պաշտպանում եւ զորակցում է Ռոբերտ Քոչարյանին։

ՀՌԱԿ ՄԱՄՈՒԼԻ ԴԻՎԱՆ

ՍՈՒՄԳԱՅԻԹ-10

Միայն չհատուցված չարագործությունն է չարիք ծնում

Տասը տարի առաջ Սումգայիթում իրականացվեցին հայերի ջարդեր: Այդ ծանրագույն կազմակերպված հանցագործությանը մինչեւ օրս քաղաքական եւ իրավաբանական գնահատական չի տրվել

ԶՈՐԻ ԲԱԼԱՅԱՆ

Տարածված է այն կարծիքը, որ Սումգայիթում հայերի ջարդերը սկսվել են 1988 թ. փետրվարի 27-ին։ «Հայերին սպանելու» կոչերով առաջին հակահայկական հանրահավաքները տեղի ունեցան ուրբաթ օրը՝ փետրվարի 26-ին։ Միայն հետագայում մենք իմացանք, որ Ադրբեջանում բոլոր այսպես կոչված լայնածավալ գործողությունները ծրագրվում եւ իրագործվում էին հանգստյան եւ տոնական օրերի նախօրեին։ Դա կոչվում էր «Մոսկվա չես զանգահարի, բոլորն ամառանոցներում են»։ Այդ հանրահավաքներին մասնակցում էին քաղկոմների եւ քաղգործկոմների ներկայացուցիչներ։ Այնտեղ բացի մյուս, զուտ նացիստական կարգախոսներից, կային, եթե կարելի է այսպես արտահայտվել, լենինյան ազգային քաղաքականության «սկզբունքներով» դաստիարակված սերնդի համար անսովոր կոչեր. «Հայեր, կորեք ձեր խղճուկ Հայաստանը», «Սումգայիթը մաքրենք հայերից»։ Հռետորները հայտարարում էին, թե ադրբեջանցիները քաղաքը կառուցել են ադրբեջանցիների համար, բայց այսօր դրա շինարարներն ապրում են «Նախալստրոյի» բարաքներում։ Ջարդերի կազմակերպիչներն ու իրականացնողներն ակնարկում էին նրանց, ովքեր 40-ականների վերջերին եւ 50-ականների սկզբներին Ղարաբաղի գյուղերից եկել էին Սումգայիթ գետաբերանի մոտ, Բաքվից 35 կմ հեռու գտնվող փոքրիկ ավան։

Պատերազմի նախօրեին Սումգայիթում ապրում էր 5000 մարդ։ Եվ այն ժամանակ քչերը կարող էին իմանալ, որ 10 տարի անց այդ բնակավայրը կընդգրկվի «կոմունիզմի խոշոր կառույցների» օբյեկտների ցանկում։ Երբ մենք Արցախում (Ղարաբաղում) առաջին անգամ լսեցինք Սումգայիթի մասին, ամենահայտնի «խոշոր կառույցը» Մինգեչաուրի հիդրոէլեկտրակայանն էր։ Պատերազմից անմիջապես հետո Բաքվի բանագնացները սկսեցին ավելի հաճախ այցելել Արցախ, երիտասարդությանը կոչ անելով մեկնել նոր աշխատանքային ճակատ, որտեղ մարտական մեդալներին գումարվի աշխատանքային մեդալը։

Տես՝ էջ 4, 5

ԱՄՆ-ը հույս է հայտնում, որ Հայաստանում տեղի կունենան բաց, թափանցիկ եւ ազատ ընտրություններ

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, 26 ՓԵՏՐՎԱՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ։ «ԱՄՆ-ը համոզված է, որ մարտի 16-ին Հայաստանում անցկացվելիք ազատ եւ արդար նախագահական ընտրությունները, որը կզերազանցի Հայաստանի 1995 թ.-ի խորհրդարանական եւ 1996 թ.-ի նախագահական ընտրություններում ձեռք բերված չափանիշները, մեծ խթան կհանդիսանա երկրում ժողովրդավարության ամրապնդմանը, ազատ շուկայական տնտեսության կայացմանը եւ տարածաշրջանում խաղաղության եւ կայունության ստեղծմանը», փետրվարի 26-ին հաղորդել է Միացյալ Նահանգների տեղեկատվական ծառայությունը (USIS)։

ԱՄՆ-ը ողջունում է ընտրությունների ընթացքին հետեւելու նպատակով ԵԱՀԿ-ի միջոցով միջազգային դիտորդների խումբ ստեղծելու միջազգային հանրության ձեռնարկած ջանքերը։

Մամլո հաղորդագրության մեջ ասված է, որ ԱՄՆ-ի կառավարությունն ընդգծում է Հայաստանում ընտրությունների ընթացքին հետեւող ներքին դիտորդների համար օրինական հիմքի տրամադրման կարեւորությունը, որը բացակայում էր 1996 թ.-ի նախագահական ընտրություններում։ «Շատ կարեւոր է, որպեսզի հայերը իրավունք ունենան իրենք վերահսկելու իրենց իսկ ընտրությունները, չափանիշ դարձած մի փորձ, որը կիրառվում է ամբողջ աշխարհով մեկ ժողովրդավարական ընտրություններում»։ Կարեւորվում է նաեւ բոլոր թեկնածուների հավասար իրավունքը տեսության կողմից վերահսկվող լրատվամիջոցների նկատմամբ։

Ըստ USIS-ի հաղորդագրության, ժողովրդավարական ընտրությունների ոգին պահանջում է, որպեսզի Հայաստանի ընտրողները, քաղաքացիներ, թե զինվորականներ, իրենց ընտրությունը կատարեն ազատ մթնոլորտում, առանց իշխանությունում գտնվողների կամ ազդեցություն ունեցողների միջամտության կամ ճնշման։ Ընտրական տեղամասերում ոստիկանի կամ զինվորականի անհարկի ներկայությունը չի համապատասխանում ժողովրդավարական ընտրությունների բնույթին եւ կասկած կհարուցի արդյունքների վերաբերյալ։

«1998 թ.-ի նախագահական ընտրությունները մեկ անգամ եւս Հայաստանին հնարավորություն են տալիս իր իսկ քաղաքացիներին ու աշխարհին ժողովրդավարական հավատարմագրեր ցուցադրելու համար։ Որպես Հայաստանի բարեկամ եւ աջակից, Միացյալ Նահանգները անկեղծ հույս է հայտնում, որ հաջորդ ամիս Հայաստանում տեղի կունենան բաց, թափանցիկ եւ ազատ նախագահական ընտրություններ», ասված է հաղորդագրության մեջ։

Քլինթոնը «կատաղած է» Բաղդադի եւ ՄԱԿ-ի համաձայնագրից

ԷԼ ՔՈՒՎԵՅԹ, 26 ՓԵՏՐՎԱՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ։ Իրաքի կառավարության ներկայացուցիչը չորեքշաբթի երեկոյան Բաղդադում հայտարարել է, որ «ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղար Կոֆի Անանի հետ այսպես կոչված նախագահական օբյեկտների տեսչական ստուգումների վերաբերյալ Իրաքի ձեռք բերած համաձայնագիրը ԱՄՆ-ի նախագահ Քլինթոնին կատաղության է հասցրել»։ «Այդ համաձայնագիրը ի հայտ բերեց նրանց, ովքեր ձգտում են հակամարտությունների, պատերազմների եւ ավերածությունների», ընդգծել է այդ ներկայացուցիչը։ ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ-ի հաղորդման համաձայն, Բաղդադի հայտարարության պատճառը եղել է ՄԱԿ-ին առընթեր ԱՄՆ-ի ներկայացուցիչ Բիլ Ռիչարդսոնի դիրքորոշումը, որը պահանջել է համաձայնագրի որոշ մանրամասների պարզաբանում։ Կառավարության ներկայացուցիչը կոչ է արել Պարսից ծոցի տարածաշրջանից դուրս բերել ԱՄՆ-ի զինված ուժերը։ Մինչդեռ Վաշինգտոնը շարունակում է Պարսից ծոցի գոտում ուժեղացնել հզոր հարվածային խմբավորումը։ Այնտեղ կենտրոնացված են ավելի քան 20 մարտանավ, 400 ինքնաթիռ եւ առնվազն 30 հազար զինծառայող։

Հասան Հասանովը ինֆարկտ ստացավ

26 ՓԵՏՐՎԱՐ, BBC։ Բաքվի «Եվրոպա» հյուրանոցի ոչ ճիշտ օգտագործման հետ կապված սկանդալի պատճառով պաշտոնանկ արված Ադրբեջանի նախկին արտգործնախարար Հասան Հասանովը ինֆարկտ է ստացել։ Նրան ասվել է, թե ինքը պետք է փոխհատուցի պետությանը հասցված միլիարդավոր մանեթներ գնահատվող վնասը։

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

Ընթացիկ

ԿԸՀ ՆԻՍՏ

«Սա 1998 թիվն է»

Հիշեցրեց Հախվերդյանը, իսկ Բեզիրջյանը առաջարկեց նիստը միտինգի չվերածել

ԿԸՀ-ի փետրվարի 26-ի նիստի կարգավիճակը մինչեւ ավարտն այդպես էլ դժվար եղավ որոշել՝ արտահե՞րթ էր, թե՞ ոչ: Պարզ է միայն, որ նիստի հրավիրման նախաձեռնությունը պատկանում էր Ֆելիքս Բերիկյանին: Մինչեւ օրակարգի հաստատումը տեղեկանք ներկայացվեց, ըստ որի ՀՀ նախագահի թեկնածու Դավիթ Շահնազարյանի գրանցման համար պաշտոնաթերթիկները (թվով 79) 30586 ստորագրությամբ արդեն հանձնվել են ԿԸՀ:

Մյուս տեղեկանքի համաձայն Լոռվա մարզի 1/51 տեղամասը լուծարվել է, քանի որ գտնվում է զինմասում, որի զինծառայողները քվեարկելու են 1/46 տեղամասում (նրանց թիվը հասնում է 200-ի):

Ֆ. Բերիկյանը առաջարկեց օրակարգ 3 կետով, որից առաջինը վերաբերում էր օտարերկրյա դիտորդություններում հյուպատոսական հաշվառման կանգնած ՀՀ քաղաքացիների՝ ՀՀ նախագահի ընտրության քվեարկության նախապատրաստման, կազմակերպման եւ անցկացման որոշման մեջ, ժամկետների տապալման պատճառներին եւ նոր առաջարկությունների ու որոշումների ընդունմանը: Հարցի ձեւակերպման «տապալում» որակումը բացասական արձագանքներ առաջացրեց, ի վերջո Վ. Մխիթարյանը (կոմկուս) առաջարկեց փոխարինել «ձախողում» որակմամբ:

ԿԸՀ նախագահ Խաչատուր Բեզիրջյանը հայտարարեց, որ այդ առումով օգոստոսի 20-ի որոշումն ուժի մեջ է, համաձայն որի արտերկրում քվեարկելու են միայն հաշվառման կանգնած քաղաքացիները, միայն թե այս տարի փոխվել է հաշվառման համար քաղաքացիներից 50 դոլարի մուծման պահանջը՝ «սոցիալական անարդարությունը» բացառելու համար: Բերիկյանը խիստ մտահոգություն արտահայտեց այն հանգամանքից, որ ԱԳՆ-ը տեղեկանք չի ներկայացնում արտերկրում հաշվառման կանգնած քաղաքացիների եւ տեղամասերի թվաքանակի մասին: Այդ անորոշ իրավիճակն, ըստ Բերիկյանի, կարող է հնարավորություն ընձեռել, որ, ասենք, 350 մարդ քվեարկեն Երեւանում, հետո մեկնեն Մոսկվա քվեարկելու:

Ռուբեն Սահակյանը («Շամիրամ») առաջարկեց, որ եթե մինչեւ փետրվարի 25-ը ԱԳՆ-ն տեղեկանք չի ներկայացրել, պետք է դիմել վարչապետին, քանի որ մեր դիվանագիտական կորպուսը վատ է աշխատում: Բերիկյանը մտավախություն արտահայտեց, որ նման կարգը գործելու դեպքում կարող են քվեարկել «միջազգային ինտերպոլի մեջ գտնվող ՀՀ քաղաքացիները»: ԿԸՀ նախագահը կասկած հայտնեց, թե միջազգային հետախուզման մեջ գտնվող քաղաքացին հազիվ թե ցանկություն հայտնի հաշվառման կանգնել՝ ամրագրելով անուն-ազգանունը:

Օրակարգի 2-րդ հարցի հեղինակը դարձյալ ԱԺՄ-ի ներկայացուցիչն էր Վովա Հախվերդյանը: Նրա առաջարկով հարցը հետեւյալ ձեւակերպմամբ մտավ օրակարգ. նախագահի թեկնածուների առաջադրման, պաշտոնաթերթերում ստորագրությունների հավաքմանը խոչընդոտող փաստերի մասին ինֆորմացիան եւ առաջարկությունները:

Ըստ Հախվերդյանի ներկայացրած տեղեկանքի, ստորագրություններ հավաքելու համար զանգվածաբար անձնագրեր են հավաքվել Զեյթունի ուսանողական հանրակացարաններում, Կապանի լեռնամետալուրգիական գործարանում, Նոր Նորքի 3-րդ հիվանդանոցում, «Հայէլեկտրամեքենա» գործարանում:

Տիգրան Մուկուչյանը պահանջեց, որ ներկայացված ցուցակի վերաբերյալ ԿԸՀ-ն ստուգումներ անցկացնի ոչ թե Հախվերդյանի ներկայացրած տեղեկանքի, այլ քաղաքացիների դիմումների հիման վրա: Դրան ի պատասխան Հախվերդյանը հիշեցրեց Մուկուչյանին, թե «սա 1998 թ. է», եւ որ «մենք Հայաստանում ենք ապրում»:

Բեզիրջյանն առաջարկեց նիստը չվերածել միտինգի եւ պահանջներին արձագանքել օպերատիվ: Որոշում կայացվեց, համաձայն որի Հախվերդյանի պահանջների հետեւից պետք է գնան իրենք Հախվերդյանը եւ Արմեն Խոջոյանը: Առաջարկ եղավ նրանց հետ ՆԳՆ-ի մեկ աշխատակից էլ ուղարկել:

Այնուհետեւ քվեարկության դրվեց Բերիկյանի մի առաջարկը եւս՝ ԿԸՀ-ի նախագահին անվստահություն հայտնելու հարցը: Բերիկյանը հարցը հիմնավորեց այսպես. եթե ԿԸՀ նախագահը դիմում է ԱԳՆ տեղեկանք ստանալու համար եւ չեն տալիս, եթե չի օգտագործում օրենքով տրված իրավասությունները, ապա, ըստ Բերիկյանի, նրա աշխատաոճը սխալ է եւ խանգարում է ԿԸՀ-ի աշխատանքներին:

Հարցն, իհարկե, օրակարգ չմտավ, քանի որ «կողմ» քվեարկեցին 7-ը, «դեմ»՝ 5-ը, «ձեռնպահ»՝ 3-ը: Փոխարենն ընդունվեց որոշում, համաձայն որի ԿԸՀ-ի որոշումները ժամանակին չկատարողներին օրենքով սահմանված կարգով պետք է պատասխանատվության ենթարկել: Միաժամանակ նշվում էր, որ մինչեւ փետրվարի 25-ը հաստատված տեղամասերն են գործելու, որոնք կազմավորվելու են արտերկրում: Այս ժամկետից հետո յուրաքանչյուր նոր տեղամասի բացումը պետք է լինի միայն ԿԸՀ-ի որոշմամբ:

ԿԸՀ-ի հերթական նիստը նախատեսվում է գումարել մարտի 1-ին, ժամը 19.00-ին:

ՆԱՐԻՆԵ ՄԿՐՏՉՅԱՆ

ԵՐԵՎԱՆ

ՀՅԴ «առաջին» հանրահավաքը

Երեւի թե շուրջ մեկուկես տասնյակ հազար քաղաքացի երեկ՝ փետրվարի 26-ին մասնակից էին ՀՅԴ առաջին զանգվածային միջոցառմանը, որը հրավիրված էր Երեւանի Ազատության հրապարակում: 1995-ից կուսակցությունը զրկված էր որեւէ նախաձեռնությունից, եւ երեկվա հանրահավաքը նախ եւ առաջ խորհրդանշում էր կարոտ: Այնուամենայնիվ, թվում է, որ հավաքվածների թիվը ակնկալվող բազմության նվազագույն ցուցանիշն էր: Հատկանշական է, որ հանրահավաքին ներկա էին նաեւ ՀԴԿ եւ ՍԻՄ քաղաքական կազմակերպությունների ղեկավարները, որոնց կուսակցությունները, Հրայր Մարգարյանի կարծիքով՝ անցած 7 տարիների ընթացքում շարունակաբար ցուցաբերել են իրենց սկզբունքայնությունը եւ ազգային շահերին ծառայելու անկոտրում պատրաստակամությունը:

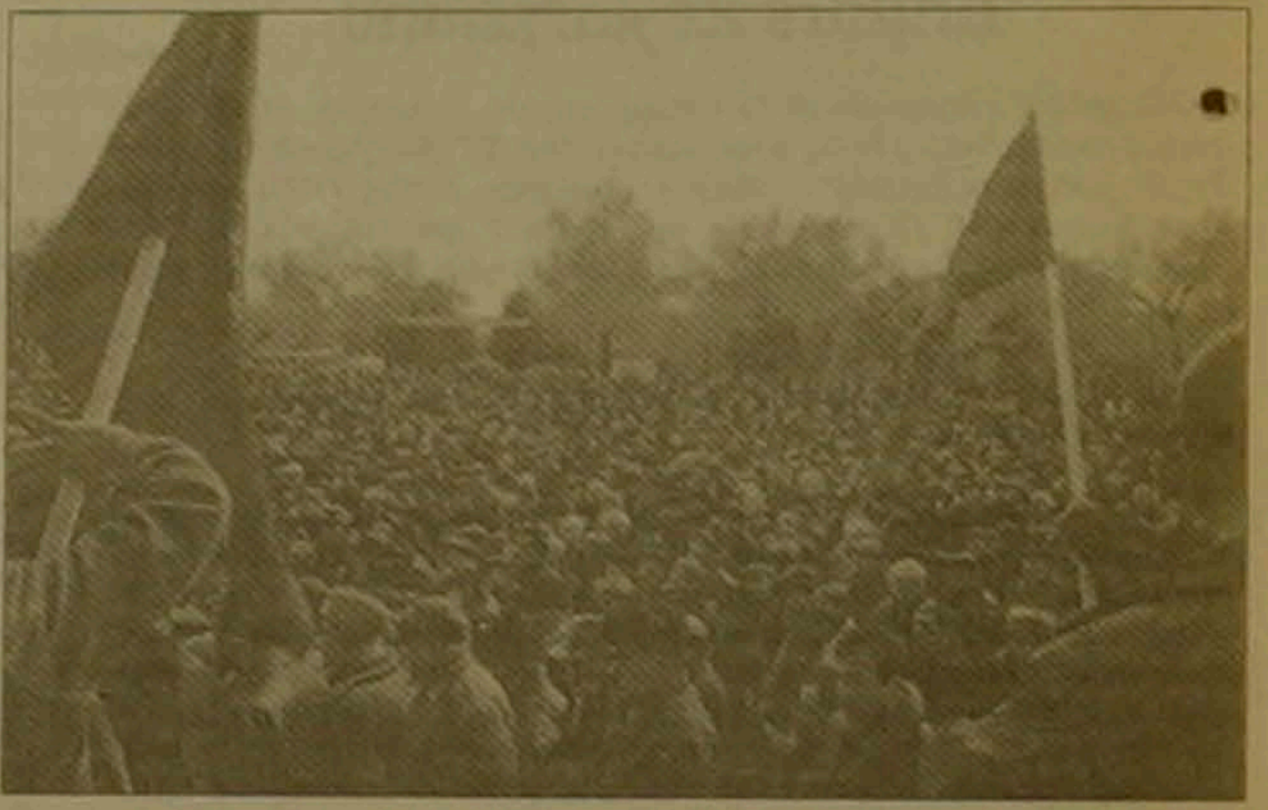

Հանրահավաքի հիմնական ակորդը զգացմունքայնությունն էր: Երկար տարիների լռությունից հետո սա բնական երեւույթ է: Ընդ որում բնականության գործակիցը ուղիղ համեմատական է լռության չափին եւ հակառակ համեմատական է «սպասված խոսքի» ցուցանիշին: Սա էլ ունի իր բացատրությունը. քարոզարշավը դեռ չի սկսվել, ուստի ասելիքը, որոշ առումով, սահմանափակված էր: Միեւնույն ժամանակ նշենք, որ «օրինավոր սահմանափակությունը» միշտ չէ, որ քողարկում էր դաշնակցականների հայտնի զգացմունքը եւ վարչապետի ազգանունը մերթ ընդ մերթ կարելի էր որսալ հրապարակային մթնոլորտում: Էդվարդ Հովհաննիսյանը, օրինակ, եռակի փառքի արժանացրեց այն մարդկանց, որոնց շնորհիվ հաջողվեց ձեռք բերել հայտնի եղածը, չմոռանալով, ի դեպ, նշել, որ սա շնորհակալական ծոն չէ, այլ լծակատեր իշխանությունների ազգանվեր վերջին եւ վճռական գործողության ֆինում: Ոգեւորությունը մեծ էր: Թե Էդվարդ Հովհաննիսյանը, թե Հրայր Կարապետյանը եւ թե Մանվել Եղիազարյանն ու Վահան Հովհաննիսյանը իրենց գոհունակությունը նշելով ներկա պահի առթիվ, ընդգծեցին նաեւ ՀՅԴ առջեւ ընձեռված հնարավորության եւ այդ հնարավորությունից օգտվելու փաստի մասին: Փաստաբան Բագրատ Եսայանը համոզվածություն հայտնեց, որ կուսակցության գործունեության կասեցումը արդեն իսկ երեկվա օր է եւ վաղն արդեն ու այլեւս առիթ չի լինի խոսելու այդ մասին: Վահան Հովհաննիսյանը ինչպես անհրաժեշտ, այնպես էլ իրականացվելիք գործ համարեց հանցավոր իշխանավորներին պատասխանատվության կանչելու ծրագիրը:

Արամ Սարգսյանը եւ Հրանտ Խաչատրյանը բնական ոգեւորվածությամբ արձանագրեցին ՀՅԴ կուսակցության, նրա հայաստանյան Գերագույն մարմնի ներկայացուցիչների եւ շարքային կուսակցականների հանդեպ ցուցաբերված պետական մոտեցումը:

Հանրահավաքային շրջանառության մեջ մտած անուններից հաճախ կարելի էր լսել Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի անունը: Նա ենթարկվում էր նույն բամադրանքի, ինչ մեկ-երկու, երեք՝ տարի առաջ: Ռոբերտ Քոչարյանի նկատմամբ եղած հարգանքը անմեղ չէր, թեեւ սեղմված էր քարոզարշավային ժամկետներով:

Հանրահավաքի մասնակիցների թիվը փոքր-ինչ զիջում էր նախորդ միջոցառումների (կոմունիստների եւ ԱԺՄ-ի) համանման ցուցանիշներին: Սակայն կարծում ենք, որ տվյալ պարագայում քանակը չէ գլխավոր գործոնը, այլ՝ բովանդակությունը: Ի վերջո, կայացավ ՀՅԴ առանձին արտոնված հանրահավաք եւ սա ինքնին ողջունելի իրադարձություն է:

ԱՐԻՍ ՂԱԶԻՆՅԱՆ

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի Հանրապետության նախագահական արտահերթ ընտրություններին որպես թեկնածու առաջադրվող

ԴԱՎԻԹ ՇԱՀՆԱԶԱՐՅԱՆԻ

նախընտրական շտաբի հասցեն է Երեւան, Պուշկինի 3ա, ժուռնալիստի տուն: Հեռախոս՝ 584831, 562195

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՂ ԽՈՒՄԲ

Երբ հնչեղ անունները միջոց են դառնում

Նախընտրական պայքարը մեկնարկում է

Ժուռնալիստների միության կլոր դահլիճը երեկ հյուրընկալել էր Նորահայս սոցիալիստների կուսակցությանը, որը, չնայած երկտարյա գրանցմանը, կուսակցության նախագահ Մովսես Շահվերդյանի բնորոշմամբ «եթե չունենար այսպիսի լուրջ թեկնածու եւ այս ընտրապայքարին միանալու հնարավորություն՝ միգուցե այդպես էլ չերեւար»: Խոսքը նախագահի թեկնածու Կարեն Դեմիրճյանի մասին է, որի առաջադրումը շատերի համար առիթ ծառայեց դուրս գալ քաղաքականությունից միանգամայն հեռու քաշված բազմաթիվ ոլորտներից: Ցավալի է, սակայն, որ ենթադրյալ արքաների շուրջը խմբվող թիկնազորը բոլոր պարագաներում նման է մյուսներին: Եվ ձգողականության օրենքով բարձրացողի շուրջը փառաբանության երգերով հավաքվողների օղակը պարզապես մահացու է եթե ոչ ֆիզիկապես, ապա բարոյապես:

Նույն Կարեն Դեմիրճյանը, որի թե կատարյալ, թե անկատար գործերը հայտնի են մեր սերնդին, այս անգամ հրապարակ գալով, այնուամենայնիվ, իր հույսի բաժինը բերեց: Սակայն ներկա ժամանակը դարձնելու պատրաստ, միանգամայն այլ սպասելիքներով «հների» եւ արդեն կարիերայի բոլոր դռները փորձած «նորերի» «կուտակումը» նրա անվան շուրջը վտանգում է այն ենթադրյալ քայլերը, որոնք երկարատեւ սպասումների լուծում կարող էին բերել:

Սոցիալիստների կուսակցությունը, առաջադրելով պրն Դեմիրճյանի թեկնածությունը, այդպես էլ հաստատական կամ ժխտական որեւէ պատասխան չի ստացել նրանից: Պրն Դեմիրճյանի նախընտրական շտաբում մինչ այդ մեզ ասում էին, որ առաջադրումը նա «հաճույքով է վերաբերվել»: Բայց այդ անորոշությունը պատիվ չի բերում:

«Ի՞նչ հիմքի վրա է տեղի ունեցել Կ. Դեմիրճյանի եւ սոցիալիստների համաձայնությունը» հարցը ոգեւորեց կուսակցության նախագահին, քանի որ «սենսացիաների սիրահար ժուռնալիստներին հետաքրքիր բաներ ասելու» հնարավորություն ընձեռվեց: Կ. Դեմիրճյանի հետ նա անձամբ ծանոթացել է 1992 թ. գարնանը: Առաջին անգամ կուսակցական (ՀՅԴ անդամ) դառնալով 1990 թ. սկզբին, հետագայում պրն նախագահը ստեղծել է իր կուսակցությունը, որը եզրեր ուներ ՀՅԴ գաղափարախոսության հետ՝ հետապնդելով սոցիալիզմի, իսկ Հայ դատի փոխարեն՝ ազգային նպատակների խնդիրը: Բայց դեռ Շենգավիթի դաշնակցության կոմիտեի նախագահ եղած ժամանակ տեղեկանալով, որ «Հայէլեկտրո» գործարանն օտարում է իր մանկապարտեզները, այդ շենքերից մեկը ձեռք բերելու նպատակով պրն Շահվերդյանը այցելում է պրն Դեմիրճյանին, եւ ահա 6 տարի է, որ «իրենից ավելի լավ ոչ ոք չի կարող ճանաչել այդ մարդուն»: Սակայն նույնիսկ այս անմոռ մտերմությունը հնարավորություն չտվեց բացեիբաց խոսելու Կարեն Դեմիրճյանի ծրագրերի մասին, եւ բացահայտելու լրագրողներին հուզող բազմաթիվ հարցերը: Այդ առթիվ բանախոսն առաջարկեց հարցադրումներն ուղղել հենց թեկնածուին: Լրագրողներից մեկի հարցը, թե կարո՞ղ են կուսակցության եւ առաջադրված թեկնածուի ծրագրերի միջեւ հակասություններ լինել, վերոնշյալ պարագայում անիմաստ է հնչում:

«Ինչո՞ւ 96-ի ընտրություններին պրն Դեմիրճյանը չդրեց իր թեկնածությունը: Այն պարզ պատճառով, որ եկել էին մարդիկ, որ ուզում էին լուծել Ղարաբաղի հարցը: Նա սպասեց, տեսնի՝ ինչ է կատարվում: Իսկ հիմա նա ոչ ոքի չի խանգարում եւ կարող է ժողովրդին առաջարկել իր ծառայությունը»: Այս պատասխանի ընթացքում առկա երանգները, թե այդպես էլ հնարավոր չէր հասնել ցանկալի հանգրվանին, եւ ահա գալիս է նախկին առաջնորդը, բերելու սոցիալապես արդար կյանք, աննկատ մնացին անմիջապես հետեւող այն հարցադրումների ստվերում, թե որքանով եւ ինչպես է պրն Դեմիրճյանը մտադիր լուծել Արցախի հարցը: Թողնելով բուն պատասխանները թեկնածուին, բանախոսն ասաց, որ իր կարծիքով նրանից ավելի լավ լուծում ոչ ոք չի կարող առաջադրել: Ինչ վերաբերում է կուսակցության դիրքորոշմանը, ապա Արցախը հայոց պատմական հայրենիք է եւ Արցախի ու Հայաստանի միջեւ օտար հողեր չեն կարող լինել:

Պրն Շահվերդյանն ասուլիսի ընթացքում բավականին երկար կանգ առավ Սահմանադրությանը հավասարիմ մնալու անհրաժեշտության վրա: Խոսելով, որ Հայաստանում վերջին տարիներին հաճախ էինք հայտնվում կամայականությունների փաստերի առջեւ, նա նշեց, որ եթե կար ոչ լեգիտիմ նախագահ, ապա կարող է լինել նաեւ անօրինականորեն գրանցված թեկնածու: Լրագրողների դիտումներին, թե ինչու Սահմանադրության երկու կետերի խախտումն անընդունելի է, մեկինը՝ ընդունելի (10 տարվա քաղաքացիության մասին), նա այդպես էլ որոշակի պատասխան չտվեց:

Գլխավորապես հուզող այն հարցերից մեկին, թե Կ. Դեմիրճյանի միահեծան կառավարման սովորույթը, գումարվելով ծրագրի հիմքում դրվելիք ազգային համախմբման գաղափարին, կարո՞ղ է բացառել այլակարծությունը, բանախոսը պատասխանեց, որ նա երբեք էլ միահեծան չի եղել (՞), միշտ աշխատել է բոլորի կարծիքները հաշվի առնելով, իսկ լրագրողները կարող են հույս ունենալ, որ բոլոր տեսակի ժողովրդավարական ազատությունները կպահպանվեն, եւ իրենց աշխատանքի համար կլինեն ավելի բարենպաստ պայմաններ, քան այսօր է:

ԱՆՈՒՇ ԳԱԼՍՏՅԱՆ

Ոչ պաշտոնական հանդիպում ԿԸՀ-ում

Երեկ, կեսօրին, ԿԸՀ նախագահը հանդիպումներ է ունեցել ՀՀ նախագահի թեկնածուների հետ: Ըստ մեր ունեցած տեղեկության, հանդիպումներին չէին մասնակցել 3 թեկնածուներ: Խ. Բեզիրջյանը մանրամասներ չներկայացրեց հանդիպումից, նշելով, որ այն պաշտոնական բնույթ չի կրել եւ քննարկվել են թեկնածուների ընդհանուր մտահոգությունները ընտրարշավի վերաբերյալ: Անդրադառնալով «Լրաբերի» նախընտրական քարոզչությունը հօգուտ մեկ թեկնածուի իրականացնելու մասին հարցին, ԿԸՀ նախագահը նշեց, որ պաշտոնական քարոզչությունը դեռ չի սկսվել, այն սկսելուց հետո պաշտոնական ԶԼՄ-ներով օգտվելու համար բոլոր թեկնածուների համար կստեղծվեն հավասար պայմաններ:

Ն. Մ.

«ԱԶԳ» ՕՐԱԹԵՐԹ

Հրատարակւում է [illegible]

Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«Ազգ» թերթի հիմնադիր խորհուրդ

Երեւան 375010, Հանրապետութեան 47
Ֆաքս 562941. AT&T (3742) 151065.
e-mail INTERNET: azg2@arminco.com

Գլխաւոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ / հեռ. 521635

Խմբագիր
ՊԱՐՈՅՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ / հեռ. 529221

Տնօրէնութիւն / հեռ. 562863

Համակարգչային
ծառայութիւն / 581841

Apple Macintosh
համակարգչային շարուածք
«Ազգ» թերթի

Յղումը «Ազգին» պարտադիր է

Նիւթերը չեն գրախօսւում ու չեն վերադարձւում

«AZG» DAILY NEWSPAPER
Editor
H. AVEDIKIAN / phone: 521635
47 Hanrapetoutian st.
Yerevan, Armenia, 375010

digitised by A.R.A.R.@

ԵՊՀ սոցիոլոգիայի ամբիոնի վարիչ, ՀՀ նախագահի թեկնածության նախկին հավակնորդ Լյուդմիլա Հարությունյանը երեկ ժուռնալիստի տանը տեղի ունեցած ասուլիսում, արձանագրելով, որ լրագրողներն այսօր պատկերացնում են իրենց «ֆունկցիոնալ տեղը» հասարակության մեջ, ներկայացրեց վերջին 7 տարիներին Հայաստանում ձեւավորված իրավիճակը՝ իշխանության որեւէ թեւով չհավասարակշռված հզոր նախագահի եւ վերջինիս ուժեղացմանը հավատարմագրված ուռճացված հնարավորությունները «միապետական» դառնալու գայթակղություն են ծնելու, քանի դեռ հասարակությունը թույլ է: Քաղաքական դաշտում առկա են կուսակցություններ, որ ասելու խոսք եւ անելու գործ ունեն: Դաշնակցությունը, որ արհեստականորեն դուրս էր մղվել քաղաքական ասպարեզից, կոմկուսը, որ դարձյալ գործելու հնարավորություն կունենար ստանալ, ԱԺՄ-ն, որ կունենար շեշտել նախորդ ընտրություններում տեղի ունեցած անարդարությունը: խոսել նոր խորհրդարան ստեղծելու եւ երեք կարեւորագույն օրենքների անհրաժեշտության մասին (ընտրությունների, պետական ծառայողի եւ պատգամավորների հետկանչի մասին): Գլխավորն այն է, որ հաջորդ նախագահը չունենա թագավոր դառնալու ցանկություն, ասաց նա, ասվածը դիտարկելով իբրեւ զրահ միապետությունից պաշտպանվելու համար: «Մի կենտրոնացեք քաղաքական ինտրիգների վրա», լրագրողներին հորդորեց տիկին Հարությունյանը, այսօր վերլուծելու, լու-

ԱՍՈՒԼԻՍ

«Մի կենտրոնացեք քաղաքական ինտրիգի վրա»

Հորդորում է Լյուդմիլա Հարությունյանը

թույլ խորհրդարան: Տնտեսական ոլորտում սոցիալական չափազանց մեծ «տարածություններ», բնակչության 30 տոկոսի ծայրահեղ աղքատություն: Հասարակությունը թույլ է, վերջինիս հիմքերը ժողովրդավարություն կամ հեղինակությունների առկայություն. Հայաստանում չեն գործում, ձեւավորված չէ միջին դասը բնակչության այն շերտը, որ, անկախ լինելով պետությունից եւ հարկերի միջոցով լցնելով պետության գանձարանը, իր կամքն է թելադրում վերջինիս: Երբ ժողովրդավարական հասարակությունում ժողովուրդն է ծնում իշխանությունը, ապա մեզ մոտ իշխանությունն է ծնում իշխանությունը, եւ ու նույնպես հասարակության թուլության արտահայտություն է. ձեւավորված կուսակցությունները «քաղաքական խաղի մասնակից լինելով, կտրված են հասարակության շահերից»:

Նման հասարակության մեջ, ասաց տիկին Հարությունյանը, ընտրությունները զուտ արտաքին կամ նույնիսկ սոցիալական սրեւս ձեւավորող երեւույթ են. ըստ այդմ հասարակության մեջ էական փոփոխություններ իրականացնելու չնչին ներուժով: Յոթ տարիների ընթացքում Հայաստանում ստեղծված «բախումնային մշակույթը», որ ձեւավորվել է միանձնյա իշխանություն հաստատելու ցանկության պատճառով, պետք է փոխարինվի «երկխոսությամբ եւ կոնսենսուսային մշակույթով»: Իշխանության թեւերի միջեւ ստեղծված «դիսոնանսը»,

Ելքը, ըստ տիկին Հարությունյանի, Ազգային վստահության կառավարության ստեղծումն էր ընտրությունների միջոցով, «պորտֆելներ վարկանիշներին համապատասխան» սկզբունքով: Այդ կառավարության դերը կլիներ ձեւավորված համակարգի «դեմոնտաժը» 1-2 տարվա ընթացքում, որից հետո կարելի էր անցնել իրապես կառուցողական գործընթացների: Սակայն քաղաքական շփումները Ռոբերտ Քոչարյանի, Վազգեն Մանուկյանի, քաղաքական այլ գործիչների հետ պարզեցին, որ հասարակությունը դրան պատրաստ չէ, ինչը պատճառ դարձավ, որ տիկին Հարությունյանը լքի «ընտրասպարեզը»: Սակայն դեռ ամեն ինչ կորած չէ: Անկախ նրանից, թե ով կդառնա նախագահ, պետք է ընտրվի նոր խորհրդարան: Ափսոսանք հայտնելով, որ «Հայաստանում դեռ ուզում են թագավորել», տիկին Հարությունյանն ընդգծեց մամուլի դերը սաբանելու «շատ գեղեցիկ պրոբլեմ կա» ի՞նչ է մտածում հասարակ մարդը: Մենք հասարակություն կունենանք, երբ նա 5 դոլարով չվաճառի իր ձայնը: Այլապես կշարունակենք հետեւել այն ոճին, որ դրեց առաջին նախագահը «կուզեմ կանեմ, չեմ ուզենա չեմ անի»:

Կնոջ դերի մասին խոսելով, տիկին Հարությունյանը նշեց, որ այսօր առկա է դերերի վերաբաշխում. փոքր բիզնեսը յուրացրել են կանայք, լրագրությունը նույնպես, երեկոյան դասընթացներում հիմնականում կանայք են: Սա դեռեւս չի գիտակցվել, բայց ընտանիքներում արդեն առաջացել է «դերային կոնֆլիկտ»: Տիկին Հարությունյանը ձեռնպահ մնաց նախագահի թեկնածուների վարկանիշների վերաբերյալ սոցիոլոգիական հետազոտությունների արդյունքների հրապարակումից, քանզի «տվյալների հրապարակումը ջատագովման միջոց է», խոսս փոխանակեց եւ առայժմ վաղաժամկետ, որովհետեւ նախընտրական կամպանիան չի էլ սկսվել: Հայաստանում գործում են անկախ, անաչառ մասնագետ սոցիոլոգների երկու-երեք լուրջ ստորաբաժանումներ, որոնք, սակայն, նախընտրում են լռել հետազոտությունների արդյունքների մասին, որ հետաքրքրություն են ներկայացնում ավելի շուտ վերլուծաբանների համար: «Ե՞րբ են, ուրեմն, հրապարակվելու այդ արդյունքները» հարցին տիկին Հարությունյանը պատասխանեց. «Ընտրություններից հետո»:

ԼԻԼԻԹ ՊՈՂՈՍՅԱՆ

ԵՐԵՎԱՆ

Բաց նամակ Վազգեն Մանուկյանին

Հարգարժան պարոն,

Հայտնում եմ Ձեզ, որ նախագահի թեկնածուի գրանցման համար անհրաժեշտ 25.000 ստորագրություններ հավաքելու գործընթացը Ձեր նախաձեռնող խմբերից առնվազն մեկի կողմից կատարվում է անազնիվ ճանապարհով:

Մասնավորապես, փետրվարի 24-ին Նոր Նորքի 7-րդ զանգվածի թիվ 52 եւ 53 բնակելի շենքերի բնակիչներից ստորագրություններ են կորզվել հետեւյալ ճանապարհով.

- ընտրացուցակների ճշգրտման պատրվակով պահանջում են տվյալ բնակարաններում բնակվող չափահաս տարիքի անձանց անձնագրերը.
- ըստ ներկայացված փաստաթղթերի, անուն ազգանունները ցուցակում գրանցելուց հետո պահանջում են բնակչից ստորագրել դրա դիմաց.
- ծուղակի մասին չգուշակող բնակչի ստորագրությունը ստանալուց հետո միայն նրան բացատրվում է իրականությունը՝ հաճախ առաջացնելով բնակիչների արդարացի զայրույթը:

Մի կողմից պահանջելով ընտրությունների կազմակերպման առավելագույն թափանցիկություն, կեղծումների ու չարաշահումների բացառում, իսկ մյուս կողմից դիմել նման, մեղմ ասած, անընդունելի մեթոդների, ընտրությունների անցկացման նախնական փուլերից մեկում, կարծում եմ պատիվ չի բերում Ձեզ:

Հուսով եմ, նամակս կարժանանա Ձեր ամենալուրջ վերաբերմունքին, նամանավանդ որ նման մեթոդներով աշխատելու դեպքում դուք կորցնում եք Ձեր հավանական էլեկտորատի մի մասը:

Այսպես, վերոհիշյալ շենքի բնակիչների մի ստվար խումբ, որոնց մի մասը զուգե պատրաստ էր ընտրություններին իրենց ձայնը տալ Ձեր օգտին, դիմել է ԿԸՀ, խնդրելով չեղյալ համարել խաբեությամբ իրենցից կորզած ստորագրությունները:

Մամուլի միջոցով Ձեզ դիմելու միակ դրդապատճառը հետեւյալն է. բնակչության լայն զանգվածներին տեղյակ պահել նման մեթոդներով աշխատաոճին՝ հնարավոր բազմաբնույթ սադրանքներից խուսափելու համար:

Արդարացի ընտրությունների անցկացումը, բոլոր շահագրգիռ ուժերի հետ մեկտեղ, պահանջվի նաեւ նախագահի թեկնածուների կողմից:

ՎԱՀՐԱՄ ԱԲՐԱՄՅԱՆ
Ն. Նորքի 7-րդ զանգվածի
թիվ 53 շենքի բնակիչ

Մի քոռ հայ ենք, պետք է իրար օգնենք

Առավոտ կանուխ հերս ձեն տվեց մորս.

- Այ կնիկ, վեր կաց, հացն անձնագրով է դառել, հասել եմ խանութ, հացավաճառ Վարսիկը ասում է՝ անձնագիրդ չբերեցիր, էսօր հաց ուտողը չես:
- Հողե՛մ դրանց գլուխը, ասաց վախվորած մերս, վաս երազս կատարվեց, հացը էլի չեկո՞վ են դարձրել անասվածները:
- Չէ՞, ինչքան փող ունես, հաց առ, մենակ թե պիտի ստորագրես՝ նոր: Վարսիկն էլ ուշիմացնում է դրել, մի գիրք ունի, կնքված, ստորագրված, ասում է՝ թյունն ի՞նչ է, որ մերժում ես:
- Այ կնիկ, վրա տվեց հերս, կարդա գոնե ինչ է գրել թեկնածու Լեգիտիմյանը՝ արժանապատիվ կյանք բոլորի համար: Թե ընտրես՝ էլ հացը պարտքով չես առնելու, Վարսիկի պարտքագիրն էլ չես տեսնելու, մարդավայել ես ապրելու:
- Հա, քուր ջան, համաձայնեց զարմացած գզիրը, անձնագրիդ համարը գրի, համ քեզ լավ, համ էլ... դե գործ է, անում ենք, էլի...
- Բեր անձնագրերը, հո էս մարդուն չենք նեղացնելու, ասաց հերս ու գրքում գրեց իր ու մորս անունները:

մեջը ստորագրի, անձնագրիդ համարն էլ դիր, որ համաձայն ես Ստորագիր Մուրացկանյանի թեկնածությանը, նոր հաց կտամ:

- Հա՞, դրա համա՞ր էին ասում, որ Վարսիկի աղջիկը քաղաքական գործիչ է դարձել: Ինձ էլ էդ գիրքը բերած կլինի, գիտեմ: Էդ Վարսիկին ասեիր, որ ամեն ստորագրության դիմաց մի կլորիկ գումար պակասեցնի պարտքերի գրքի մեր բաժնից, ասաց շուկայական հարաբերությունների բովում թրծված, բայց միամիտ մերս:
- Ուրեմն ուզում ես ձենդ հացով փոխել, հա՞:
- Դե սոված նստի, չեմ տալու անձնագիրդ, զայրացավ մերս:

Օրը ճաշ էր դառել, երբ դուռը ծեծեցին: Մի մարդ ու տղա էին, ասին՝ ԱԺՄ-ից ենք, եկել ենք ձեն հավաքելու, էս էլ մեր թեկնածուի պատգամը ու մի քուրք տվին, ստորագրված: Մերս ներս կանչեց նրանց ու մի կերպ զսպելով առավոտվա կուտակածը, ասաց.

- Ախպեր ջան, առավոտից էդ ստորագրության համար ենք սոված մնացել: Մի նեղացի, բայց չենք ստորագրի:
- Քուր ջան, ներող կլինես, բայց էկել-հասել ենք դուռդ, մի ստորագրություն...

...Նստած են ծնողներս, ճաշ են ուտում, առանց հաց: Դուռը էլի ծեծեցին: Հերս բարձրաձայն հիշեց էն օրը, երբ նախագահը հրաժարական տվեց ու պահարանից վերցրեց անձնագրերը: Մերս բարձրաձայն հիշեց Վարսիկին ու սեղանից հավաքեց ափսեները: Ես պատվիրեցի դուռը ոչ մեկի առաջ այլեւս չբանալ, ու դուրս եկա:

Հ. Գ. Իրիկունը տուն եկա, տեսա հերս անտրամադիր նստած է: Մերս պատմեց, որ վերջապես զանգահարել է աշխղեկը եւ հերս ասել անձնագիրդ վերցրու, արի, փող ունես ստանալու: Անցած տարվա աշխատավարձը ստանալու հույսով ցնծացած հերս գործարանում հուսախաբ էին արել մի նոր ցուցակ ներկայացնելով, ու դրված էին պրն Նախկին Ընկերյանի թեկնածությունը պաշտպանող ստորագրությունները: Հայրս ոչինչ չասելով դուրս էր եկել սենյակից՝ հետեւից լսելով աշխղեկի խոսքերը. թե մի քոռ հայ ենք մնացել ու իրար պետք է օգնենք...

ԱՐ. Մ.

ՀՀ նախագահի թեկնածու առաջադրված
ԿԱՐԵՆ ԴԵՄԻՐՃՅԱՆԻ
նախընտրական շտաբը գտնվում է Երեւանի կինոյի տանը:
Հասցեն՝ Վարդանանց 18, 3-րդ հարկ
Հեռ. 57-05-28, 57-00-98, 56-79-87, 57-01-36

Երեւանը «համալրվում է»

Երեւանի մարզային հանձնաժողովի նախագահ Աննա Ալեքսանյանը ԿԸՀ-ի երեկվա նիստում տեղեկացրեց, որ բացառությամբ Զեյթուն-Քանաքեռի մեկ տեղամասի, ինչպես նաեւ Շենգավիթի թիվ 29 եւ 15 տեղամասերի, մնացած տեղամասերում նիստեր կայացել են եւ ընտրվել են հանձնաժողովի նախագահներ, իսկ 29 եւ 15 տեղամասերում նախագահներ նշանակվել են: Տեղեկացրեց, որ Կենտրոն համայնքից 2 գրավոր բողոք է ստացվել:

Ն. Մ.

Ընտրությունները վթարային շենքում

26 ՓԵՏՐՎԱՐ, «ԵՐԵՎԱՆ»: Անցյալ տարվա հուլիսի 18-ի երկրաշարժից հետո Նոյեմբերյան քաղաքի շատ շենքեր վթարային դարձան, այդ թվում՝ նաեւ մշակույթի տունը: Այժմ այստեղ է տեղավորված Տավուշի թիվ 11 Նոյեմբերյանի համայնքային հանձնաժողովը եւ տեղամասային երկու հանձնաժողովներից մեկը: Մարտի 16-ի ընտրությունների ժամանակ քաղաքի բնակչության կեսն այստեղ պետք է քվեարկի, մինչդեռ շենքը վթարային է, եւ երկրաշարժից հետո այստեղ մշակութային միջոցառումներ չեն անցկացվում:

ԳՅՈՒՄՐԻ

Գործում են նախընտրական շտաբներ

Գյումրիում վերջին շաբաթներին ստեղծվել եւ օրեցօր ակտիվացող բավականին ծավալուն աշխատանք են կատարում ՀՀ նախագահի տարբեր թեկնածուների ընտրարշավին աջակցող մի քանի շտաբներ: Վարչապետ Ռոբերտ Քոչարյանի քաղաքային եւ մարզային նախընտրական կենտրոնակայաններ են ստեղծել ինչպես իշխանության կառույցները, այնպես էլ ՀՅ Դաշնակցության տեղական կոմիտեն: ԱԺՄ մարզային կազմակերպության գրասենյակում գործում է Վազգեն Մանուկյանի, Ինքնորոշում միավորումում՝ Պարույր Հայրիկյանի, ՀԿԿ Գյումրիի քաղկոմում Սերգեյ Բադալյանի նախընտրական շտաբը: Մյուս թեկնածուների նախընտրական հենակետերի ստեղծման մասին տեղեկություններ առայժմ չկան:

Գյումրիից բացի, նշված թեկնածուներին աջակցող նման կենտրոններ են ստեղծվում նաեւ մարզի այլ բնակավայրերում: Դրանց ներկայացուցիչներն այս օրերին մասնավորապես զբաղված են թեկնածուների առաջադրման համար քաղաքացիներից ստորագրությունների հավաքմամբ, ինչը մարդիկ հաճախ սխալ են հասկանում՝ վերագրելով իրենց վրա ճնշման... Սա եւս մեկ անգամ ընդգծում է ընտրողների շրջանում ընտրական օրենքների հետ կապված լրացուցիչ բացատրական աշխատանքի անհրաժեշտությունը:

Գ. Մ.

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

Սումգայիթ-10

Միայն չհատուցված չարագործությունն է չարիք ծնում

Տասը տարի առաջ Սումգայիթում իրականացվեցին հայերի ջարդեր: Այդ ծանրագույն կազմակերպված հանցագործությանը մինչեւ օրս քաղաքական եւ իրավաբանական գնահատական չի տրվել

Սկիզբը էջ 1

150 հազարանոց ինքնավար մարզից 45 հազար մարդ գնացել էր ռազմաճակատ: Նրանց կեսը զոհվել էր քաջի մահով: Եվ Ղարաբաղի գյուղերում փեսացուների աներեւակայելի պակաս էր զգացվում: Նման ողբերգական ժողովրդագրական պայմաններում, այն էլ լավ հայտնի հետպատերազմյան սովի տարիներին, բազմաթիվ տղամարդիկ, այդ թվում նաեւ զորացրված ճակատայիններ եւ անբեղ պատանիներ, փող վաստակելու համար մեկնեցին Մինգեչաուր, ապա նաեւ Սումգայիթ:

Հերթական մարդահամարը (1959 թ.) ցույց տվեց, որ 5000-անոց ավանը վերաճել է քաղաքի, որտեղ արդեն բնակվում էր ավելի քան 50 հազար մարդ: Իսկ հաջորդ մարդահամարի ժամանակ (1970 թ.) 125 հազար: Թերթերում գրում էին, որ «Սումգայիթի շինարարների աշխատանքային լեզուն հայերենն է»: Հանրապետական «օրվա նորություններում» կանոնավոր կերպով ցուցադրում էին հայկական ընտանիքների ուրախ եւ աղմկալի բնակարանամուտների սյուժեներ: Ադրբեջանական ԽՍՀ-ի ղեկավարները հետապնդում էին երկու նպատակ. ա) շարունակել բուռն զարգացող քաղաքի կառուցումը, որը շատ շուտով արդյունաբերական կարեւորությամբ Բաքվից հետո գրավեց երկրորդ տեղը, բ) միաժամանակ իրականացնել Լեռնային Ղարաբաղի Ինքնավար Մարզի տեղաբնիկների տիպիկ էթնիկական զտում:

1988 թ. փետրվարին Սումգայիթում ապրում էր ավելի քան 20 հազար հայ: Փաստորեն բոլորն էլ ծնունդով Արցախից էին: Հավատալով շռայլ խոստումներին եւ այն հեքիաթին, թե իրենց համար «արեւի քաղաք» են կառուցում, հայերն իրենց նվիրեցին Սումգայիթին: Ուստի 1988 թ. փետրվարի 26-ի ուրբաթ օրը իրենց աչքերին եւ ականջներին չհավատացին, թե հայերի ջարդերը կարող են հասցված լինել պետական քաղաքականության մակարդակի: Քանզի հանրահավաքներում նրանք տեսնում էին քաղաքի կուսակցական եւ խորհրդային ղեկավարներին: Եվ, իհարկե, նրանց մտքով անգամ չէր կարող անցնել, որ սկսվող կոտորածի մասին տեղյակ է ինքը Գորբաչովը:

Հենց փետրվարի 26-ին, առավոտյան ճիշտ ժամը 10-ին Մոսկվայի Ստարայա հրապարակում գտնվող իր աշխատասենյակում ԽՄԿԿ կենտկոմի գլխավոր քարտուղար, ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի Նախագահության նախագահ Միխայիլ Գորբաչովը Ղարաբաղի իրադարձությունների կապակցությամբ ընդունեց բանաստեղծուհի Սիլվա Կապուտիկյանին եւ ինձ: Նման բարձր մակարդակով միութենական հանրապետության գրողների ընդունելությունն ինքնին աննախադեպ երեւույթ էր: Եվ դա, իհարկե, պայմանավորված էր նրանով, որ պատճառն ու առիթը նույնպես աննախադեպ էին: Կատակ բան չէր: Արդեն երկու շաբաթ անընդմեջ բազմահազարանոց հանրահավաքներ էին անցկացվում ԼՂԻՄ-ում եւ Հայաստանում: Իսկ Երեւանում դրանց մասնակիցների թիվը հասել էր կես միլիոնի: Թվում է, աշխարհի ամենահզոր կայսրություններից մեկի ղեկավարը պետք է մեզ ունկնդրեր, իրեն հարց տար, թե ինչ պետք է անել, որպեսզի չքնեն հուսահատության հասցված հայերին: Բայց դրա փոխարեն նա արտաբերեց. «Իսկ դուք մտածե՞լ եք արդյոք Բաքվում ապրող 207 հազար հայերի ճակատագրի մասին»: Ես մտածեցի, որ աշխատասենյակի տերը բնավ պատահաբար չէ, որ նշեց ոչ թե ինչ-որ կլոր թիվ, ասենք, 200 հազար, այլ հենց 207 հազար: Այդ թիվը հիշվում է, տպավորիչ է, երբ կարդում ես նշանների գրությունը տվյալ դեպքում 207: Անկասկած, Բաքվից ստացված զեկուցագրերում, ի թիվս այլ բաների, ընդգծվել էր նաեւ այն ահաբեկիչ միտքը, որ Ադրբեջանի մայրաքաղաքում բնակվում է 207 հազար հայ, որոնց կմորթեն ադրբեջանցիները:

1988 թ. մարտի 2-ի վաղ առավոտյան Հայաստանի կոմկուսի կենտկոմ հրավիրեցին մտավորականության մի քանի ներկայացուցիչների, նաեւ ինձ: Հեռախոսով հայտնեցին, որ մեզ հետ ուզում են հանդիպել անձամբ Գորբաչովի գործուղած Վ. Դոլգիխը եւ Ա. Լուկյանովը: Հանդիպումը տեղի ունեցավ կենտկոմի առաջին քարտուղար Կ. Դեմիրճյանի աշխատասենյակում: Աշխուժորեն, առանց որեւէ նախաբանի քաղբյուրոյի անդամության թեկնածու, ԽՄԿԿ կենտկոմի քարտուղար Վ. Ի. Դոլգիխը սկսեց խոսել. «Դե, ա՛յս էիք ուզում»: Մենք երեւի առաջինն իմացանք Սումգայիթի մասին: Դոլգիխը թվեր նշեց: Իսկ ես անընդհատ զգում էի, որ ոչ մի կերպ չեմ կարողանում ընկալել տեղեկության էությունն ու իմաստը: Զարմանալիորեն շփոթված մտածում էի, որ երբ մենք մտնում էինք Դեմիրճյանի աշխատասենյակ, միջանցքով անցնում էինք հաղթանդամ թիկնապահների շարքի միջով: Անդադար զարմանում էի, թե ինչի՞ համար են այդքան համհարզները կենտկոմի պաշտպանվող շենքում:

Սակայն շփոթությունը տեւեց միայն մի քանի վայրկյան: Չէ որ խոսում էր ոչ թե ինչ-որ մեկը, այլ ինքը քաղբյուրոյի անդամության թեկնածուն, ԽՄԿԿ կենտկոմի քարտուղարը. «Անցյալ օրը Սումգայիթում Բաքվի արվարձանում սկսվեցին անկարգություններ, որոնց հետեւանքով կան մարդկային զոհեր: Մոտ 20 մարդ սպանված է, 12-ը բռնաբարված, հրկիզված, քանդված, կողոպտված է ավելի քան 200 բնակարան: Հրկիզված են հարյուրավոր մեքենաներ, խանութներ, կրպակներ»:

ԽՄԿԿ կենտկոմի մյուս քարտուղարը Անատոլի Իվանովիչ Լուկյանովը խոժոռ դեմքով իր խոսքը սկսեց Գորբաչովին վկայակոչելով. «Իսկ Միխայիլ Սերգեեւիչը Ադրբեջանի եւ Հայաստանի աշխատավորներին, ժողովուրդներին ուղղված իր դիմումի մեջ նախազգուշացնում էր, որ իրադարձությունների զարգացումը հղի է անկանխատեսելի հետեւանքներով: Ախր Միխայիլ Սեւգեեւիչը նախազգուշացնում էր, որ չի կարելի ժողովրդի ճակատագրի լրջագույն հարցերը հանձնել տարերքի եւ հույզերի իշխանությանը...»:

Հանդիպմանը ներկա էր ղարաբաղյան շարժման ամենահեղինակավոր ու եռանդուն գործիչներից մեկը Իգոր Մուրադյանը, որը Լուկյանովին ընդհատելով, փոքր-ինչ կակազելով (դա նրա բնածին հատկություններից է) ասաց. «Հենց այդպես, չի կարելի ժողովուրդների ճակատագրերը հանձնել անսանձ ու վայրի տարերքի, գազանների իշխանությանը, որոնք ընդունակ են միայն ջարդերի ու ցեղասպանության եւ ոչ թե Գորբաչովի դիմանկարներով ու վերակառուցման կարգախոսներով խաղաղ հանրահավաքների»:

Թե Դոլգիխը, եւ թե Լուկյանովը պատրաստ էին Իգորին անմիջապես հեռացնել կուսակցությունից, բայց ափսոսանքով եւ նույնիսկ զարմանքով իմացան, որ ժողովրդականություն վայելող այդ մարդն անկուսակցական է:

Նույն օրը Երեւանում սկսեցին վայրէջք կատարել սումգայիթցի փախստականները: Եվ երեկոյան մենք իմացանք XX դարի հերթական ցեղասպանության շատ մանրամասնություններ: 72 ժամ, 3 օր ու գիշեր անընդմեջ իրականացվել էր հայերի կազմակերպված ցեղասպանություն, ինչպես 1915 թ.-ին Օսմանյան կայսրությունում: Ոչնչացնում, ողջակիզում, բռնաբարում, կողոպտում էին բացառապես ըստ ազգային պատկանելության: Իսկ ԽՄԿԿ կենտկոմի գլխավոր քարտուղարը ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի Նախագահության 1988 թ. հուլիսի 18-ի նիստում (հաղորդվում էր հեռուստատեսությամբ) ամբողջ երկրով մեկ հայտարարեց, թե «Սումգայիթի ողբերգությունը չէր լինի, եթե զորքերը երեք ժամով չուշանային»:

Զարմանալի է, ինչի՞ վրա էր հույս դրել Միխայիլ Սերգեեւիչը, երբ այդքան ակնհայտորեն եւ բացեիբաց ստում էր: Սեղանիս վրա «ԽՄԿԿ կենտկոմի քաղբյուրոյի 1988 թ. փետրվարի 29-ի նիստի ելույթների աշխատանքային գրառումը» փաստաթղթի պատճենն է, որը կրում է «Հույժ գաղտնի: Եզակի օրինակ» մակագրությունը: Քննարկվում է Լեռնային Ղարաբաղի եւ Նախիջեւանի խնդիրը: Այսպես ասած, հընթացս խոսվում է նաեւ Սումգայիթի մասին: Ջարդերի արդեն երրորդ օրն է, սակայն, դատելով ըստ ամենայնի, քաղբյուրոյի անդամներն ու անդամության թեկնածուները, ԽՄԿԿ կենտկոմի քարտուղարները, որոնք, իհարկե, լսել են Սումգայիթի սպանդի մասին, դեռ լիովին չեն վերահսկում իրավիճակը: Եվ այդ ժամանակ գլխավոր քարտուղարը դիմում է պաշտպանության նախարար մարշալ Յազովին.

- Դմիտրի Տիմոֆեեւիչ, պատմիր, թե ինչպես են սպանում:

- Երկու կանանց կրծքերը կտրեցին, մեկի գլուխը պոկեցին, իսկ մի աղջնակի մաշկահան արեցին: Ահա այդպիսի վայրագություն: Որոշ կուրսանտներ դա տեսնելով ուշագնաց էին լինում:

Ես պատկերացրի, թե փափուկ բազկաթոռներում ինչպես են հանգիստ ու հարմար տեղավորվել այն մարդիկ, որոնց դիմանկարներն առանց աչքերի տակի պարկիկների եւ խոր կնճիռների կախված են վիթխարի երկրի աշխատասենյակներում եւ ակումբներում, հրապարակներում եւ շենքերի պատերին, եւ թեյ են խմում արծաթե բաժակակալներում դրված բյուրեղապակյա բաժակներով: Եվ տեղեկանալով, որ կուրսանտներն իրենց տեսածից ուշագնաց են լինում, ուսերն են թոթվում, իբր ներկայիս երիտասարդությունը թույլ է: Համենայն դեպս, նրանցից ոչ ոք վրդովմունք չարտահայտեց: Արձանագրության գրառումը «աշխատանքային» է: Դա նշանակում է, որ ոչ ոք չի հասցրել մաքրագրել, ոչ ոք չի խմբագրել, ռեպլիկները չի հանել: Մինչդեռ նրանք կարող էին մարշալ Յազովից գոնե տեղեկանալ, թե ով է այդ կինը, որի «կուրծքը կտրել են», ում «գլուխն են պոկել», ում «մաշկահան արել»: Չէ՞ որ դրանք կոնկրետ մարդիկ են, նրանց հայրենակիցները: Ես համոզված եմ, արդեն այն ժամանակ պաշտպանության նախարարը տվյալներ է ունեցել, որ 27-ամյա Լոլա Ավագյանին, որը բնակվում էր Սումգայիթի 45-րդ թաղամասի 10/13 շենքի 37-րդ բնակարանում, դուրս են բերել փողոց: Նրան «մերկացրել են, ստիպել պարել, բռնաբարել են, դանակներով ծակծկել, կուրծքը կտրել»: Քաղբյուրոյի անդամների նույն նիստում կարող էին իմանալ, որ մաշկահան է արվել մի քանի մարդ, այդ թվում 86-ամյա Երսիլիա Մովսեսովան, որ 27-ամյա Իրինա Մելքումյանի դիակը մոխրացած եւ գլխատված է եղել:

Սումգայիթի ողբերգության մասին լույս են ընծայվել բազմաթիվ գրքեր, գրքույկներ, ժողովածուներ, վավերագրեր, հարյուրավոր հոդվածներ: Քննախույզ հետազոտող Սամվել Շահմուրադյանի «Սումգայիթի ողբերգությունն ականատեսների վկայություններում» հիմնարար երկհատորյակում զարմանալիորեն քիչ է պատմվում Մելքումյանների ընտանիքի մասին: Եվ այստեղ մեղքը հեղինակինը չէ: Զոհվել է ամբողջ ընտանիքը: Զոհվել է փետրվարի 29-ին: ԽՄԿԿ կենտկոմի գլխավոր քարտուղարը Սումգայիթի ջարդերի մասին տեղեկություններ էր ստանում փետրվարի 27-ից: Եվ չնայած դրան, բարձր ամբիոններից հայտարարում էր, թե զորքերն ուշացել են երեք ժամով: Մինչդեռ Մելքումյանների ընտանիքը մորթոտվել է փետրվարի 29-ին:

Մեկ ուրիշ հետազոտող Հրայր Ուլուբաբյանը, հայերի մահվան վերաբերյալ հրապարակել է 30 վավերագիր: Դրանց մի մասը լրացված է «Մահվան բժշկական վկայական» ռուսերեն տեքստով բլանկների վրա, մյուս մասը ռուսերեն եւ ադրբեջաներեն «Մահվան վկայականներ» են: Բոլորի ախտորոշումները, փաստորեն, միատեսակ են. «Գանգոսկրների բեկորային ջարդվածքներ, որովայնի թափանցող խոցվածքային-կտրվածքային վերք, այրվածքներ»: Նույնտիպի ախտորոշումներ ունեն բոլոր հինգ Մելքումյանները, որոնք բնակվում էին Սումգայիթի 42 Ա թաղամասի 26-րդ շենքի 21-րդ բնակարանում: Հայրը Սողոմոնը ծնվել էր 1931 թ., մայրը Ռախսան 1934 թ., որդին Իգորը 1957 թ., մյուս որդին Էդուարդը 1960 թ., դուստրը Իրինան 1961 թ.: Սումգայիթում, Վորոնեժում, Մոսկվայում անցկացված դատավարությունների ընթացքում ականատեսները ցուցմունքներ էին տվել, որոնց համաձայն բոլոր Մելքումյանները, ծեծուջարդից եւ ծաղրուծանակից հետո ողջակիզվել էին հենց փողոցային բազմաժխոր ամբոխի աչքի առջեւ:

Նրանք Լեռնային Ղարաբաղի Հադրութի շրջանի Ջիլան փոքր գյուղից էին: Հարազատներ չեն մնացել ոչ հայրենի Արցախում, ոչ էլ Սումգայիթում: Այսպես, 1988 թ. փետրվարի 29-ին անհետացավ մի տոհմ: Նրանք վերջին զոհերի թվում էին: Գուցե իրոք յուրովի իրավացի է Միխայիլ Սերգեեւիչը. եթե զորքերը տեղ հասնեին 3 ժամ շուտ, փրկված կլինեին եղբայրներ Վալերի եւ Ալբերտ Ավանեսյանները, հայր եւ որդի Արմո եւ Արթուր Առամյանները մայրական գծով իմ ազգականները Քյաթուկ գյուղից: Նաեւ շատ ուրիշներ, այդ թվում Մելքումյանների ընտանիքը:

Ականատեսները պատմում են, որ անպատժելիությունը մարդասպաններին ժամ առ ժամ էլ ավելի լկտի ու համարձակ էր դարձնում: Պատահական չէ, որ ամենից շատ զոհեր ու ջարդեր եղան հենց չորրորդ օրը փետրվարի 29-ին: Եթե Տուլայի օդադեսանտային դիվիզիայի 137-րդ Ռյազանյան գունդը ի վերջո Սումգայիթ չհասներ, ապա զոհերի թիվն անհամեմատ կավելանար: Մարտին դիվիզիայի հրամանատարությունն ստանձնած գնդապետ Ալեքսանդր Իվանովիչ Լեբեդը Սումգայիթ ժամանեց այն ժամանակ, երբ օդում դեռ խանձահոտ էր զգացվում: Իր «Տերության համար վիրավորական է» գրքում նա գրում է. «Այն ժամանակ... 1988 թ. փետրվար-մարտին սկսեց գրվել, թե օդադեսանտային զորքերի, թե հայրենիքի պատմության եւ թե իմ անձնական կենսագրության անկանխատեսելի, անսպասելի, վայրենի, տեղ-տեղ արյունոտ, տեղ-տեղ չափազանց ստոր էջը: Ամենատխուրն այն է, որ ստորությունը, անբարոյականությունը, միջոցների անխտիր ընտրությունը բխում էին պետության մեջ ամենաբարձր պաշտոններ զբաղեցնող մարդկանցից: Նրանք այնտեղ վերեւում հետապնդում էին իրենց ինչ-որ բարձրագույն ռազմավարական նպատակները, խարդավանքների դիմում, ամեն տեսակ գործարքներ կնքում, այդ թվում նաեւ սատանայի հետ, իսկ ներքեւում նրանց հրահրմամբ, ակտիվ մասնակցությամբ եւ կանխամտածված թողտվության պայմաններում ժողովուրդներն իրար դեմ էին լարվում, ընդլայնվում եւ աճում էր արյունալի սանձարձակությունը, դրվում էին խոշոր պետության փլուզման ու կործանման հիմքերը (եթե դա կարելի է հիմք անվանել)... Սումգայիթում Աֆղանստանից հետո առաջին անգամ ես իմ հայրենի (ինչպես այն ժամանակ էի համարում) հողում տեսա այրված բեռնատարներ եւ ավտոբուսներ, հրկիզված տներ, մարդկանց բնականից սեւ, բայց սարսափներից ճերմակած մազեր եւ

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

Սումգայիթ-10

աչքեր, աչքեր... Հենց այդ ժամանակ միջնադարյան սադիզմի, գազանության, անմարդկային վայրագության հոտ փչեց, որը միախառնված էր հիմարության հետ»:

Թվում է, Սումգայիթն իր ողջ էությամբ պետք է բացեր վերակառուցումը նախաձեռնող Մ. Գորբաչովի աչքերը, որը թե իրական (եթե չասենք անսահմանափակ) իշխանություն եւ թե դրա կիրառման ընտափելի մեխանիզմներ ուներ ոչ միայն չարին վճռականորեն պատժելու, այլեւ Ղարաբաղի ու Նախիջեւանի հարցերի իր ժամանակի լավագույն լուծումը գտնելու համար: Հանուն արդարության պետք է ասել, որ փաղբյուրոյի վերոհիշյալ փետրվարի 29-ի նիստում Միխայիլ Սերգեեւիչը բավական հանգամանորեն խոսեց Նախիջեւանի Հայկական Ինքնավար Հանրապետության անչափ սուր խնդրի մասին. «Ես Վիկտոր Միխայլովիչին (ԽՍՀՄ ՊԱԿ-ի նախագահ Չեբրիկովին-Զ. Բ.) հարցնում եմ. դու այնտեղ ի՞նչ արեցիր սահմանային գոտին: Նա ինձ ասաց, որ Նախիջեւանում, որտեղով անցնում է սահմանը, սահմանապահներն ունեն իրենց գոտին, որտեղ գտնվում են ուղեկալները: Իսկ սահմանային գոտու մնացյալ տարածքը որոշում են տեղական մարմինները, տվյալ դեպքում հանրապետականները (ադրբեջանական-Զ. Բ.): Եվ ի՞նչ որոշում ընդունվեց: Ամբողջ Նախիջեւանը մտցվեց սահմանային գոտու մեջ: Այնտեղ ազատ մուտքն արգելվեց: Բայց չէ՞ որ այնտեղ ցեղասպանության զոհեր են թաղված, այնտեղ նրանց գերեզմաններն են: Այնտեղ հայկական մշակույթի 90 հուշարձան է եղել, որոնցից մեկն է մնացել: Եվ վերջ: Ոչ ոքի չեն թողնում այն պատրվակով, թե դա սահմանային գոտի է»:

Սումգայիթի ջարդերին հաջորդած առաջին օրերին Ադրբեջանական ԽՍՀ-ի ղեկավարությունը ցնցակաթվածի մեջ էր: Իրերի տրամաբանությամբ նա սպասում էր գոնե ինչ-որ քաղաքական գնահատականի, կազմակերպական եւ իրավաբանական հետեւանքներով հանդերձ:

Սակայն բառացիորեն մեկ օր հետո, սեւ պայմանավորվելով, կենտրոնական թերթերը գրում էին բացառապես «Լեռնային Ղարաբաղի եւ դրա շուրջը ծավալված իրադարձությունների մասին: Ավելի ու ավելի շատ էին գրում ժողովուրդների բարեկամության մասին: Կենտրոնական հեռուստատեսությամբ ցուցադրվում էին [illegible] հարսանիք. փեսան ադրբեջանցի էր, հարսը հայուհի: Նորապսակ «դերասաններ» հեռուստախցիկի առջեւ [illegible] ինտերնացիոնալիստական ճառեր էին [illegible]սում: Առանձնակի ակտիվություն հանդես բերեց ԽՍՀՄ դատախազությունը հանցագործության հետքերի վերացման ոլորտում: Ավելի ու ավելի հաճախ էին կրկնում. «[illegible]ղել են զոհեր տարբեր ազգությունների ներկայացուցիչներ»: Զանգվածային սպանությունների օրը «Կոմունիստ Սումգայիտա» թերթը (թիվ 26, 28 փետրվարի 1988 թ.) առաջնորդող հոդվածում գրեց. «Սումգայիթցիների, ինչպես որ մեր հանրապետության բոլոր աշխատավորների [illegible] ջանում ջերմ արձագանք գտավ ԽՄԿԿ Կենտկոմի գլխավոր քարտուղար Մ. Ս. Գորբաչովի դիմումն Ադրբեջանի եւ Հայաստանի աշխատավորներին ու ժողովուրդներին: Հազարավոր մարդիկ այն ունկնդրեցին աշխատանքային ընդմիջման պահին, քննարկում աշխատավայրում եւ տանը, գործընկերների եւ ընկերների հետ: Գորբաչովի դիմումի հեռարձակումից բառացիորեն մի քանի ժամ անց խմբագրություն այցելեցին զալ տարբեր ազգությունների մարդիկ...»: Այդ փարիսեցիությունն ու ցինիզմը շարունակվեցին բոլոր հետագա օրերին: Իսկ 1988 թ. մարտի 4-ին «Կոմունիստ Սումգայիտա» թերթը տեղեկատվություն հրապարակեց, որ «ստեղծվել է կառավարական հանձնաժողով Ադրբեջանական ԽՍՀ նախարարների խորհրդի նախագահ Գ. Ն. Սեյիդովի գլխավորությամբ: Լուծվում են այն բոլոր հարցերը, որոնք կապված են... բնակելի հարկաբաժինների եւ հասարակական շենքերի նորոգման հետ»: Ահա թե ինչպիսի «բոլոր հարցեր» էին լուծվում արդեն այն ժամանակ, երբ [illegible] զոհերի արյունը դեռ չէր չորացել [illegible]ղափի ասֆալտի վրա:

Բաքվի կուսակցական եւ կոմերիտական մամուլում տպագրվում էին նյութեր, որոնցում ստեղծվում էր հայի՝ որպես ադրբեջանցու երդվյալ թշնամու կերպարը: Իսկ ջարդարարների հանցանքը հանգեցվում էր այն բանին, որ «Սումգայիթը վերածվել էր էկոլոգիական դժոխքի»: Եվ արդեն լրիվ սանձարձակ՝ դարձան, երբ ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի Նախագահության նիստում Մ. Ս. Գորբաչովը հիմնովին մերժելով Սումգայիթի առնչությամբ «ցեղասպանություն» տերմինի կիրառումը, ամբողջ երկրով մեկ հայտարարեց. «Ցեղասպանությունը կազմակերպված հանցագործություն է, իսկ Սումգայիթում գործել են միայն հասարակության տականքները»: Եվ սա այն պետության ղեկավարն է, որը վավերացրել է ՄԱԿ-ի Ընդհանուր ժողովի ընդունած «Ցեղասպանության հանցագործությունը կանխելու եւ դրա համար պատժելու մասին» միջազգագիրը: Այնինչ, դրանում ընդգծվում է. «Ցեղասպանություն ասելով, նկատի են առնվում հետեւյալ գործողությունները, որոնք կատարվում են ազգային, ռասայական կամ կրոնական որեւէ խումբ որպես այդպիսին լիովին կամ մասամբ ոչնչացնելու դիտավորությամբ. ա) այդ խմբի անդամների սպանությունը, բ) այդ խմբի անդամներին մարմնական լուրջ վնասվածքների կամ մտավոր խանգարման պատճառումը»:

Որպես փաստարկ ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի Նախագահության նախագահը նշում էր նաեւ զոհերի քանակային ցուցանիշը: Մինչդեռ Ընդհանուր ժողովի հայտարարության համաձայն «...քանակային ցուցանիշը վճռորոշ չէ ցեղասպանության հանցագործության ժամանակ: Ցեղասպանություն համարվում է ազգային խմբի մի քանի ներկայացուցիչների սպանությունը, եթե դա կատարվել է տվյալ ազգային խմբի ոչնչացման նպատակով»:

Պատահական չէ, որ կենտրոնական հեռուստատեսությամբ ցուցադրված ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի նախագահության տխրահռչակ նիստից հետո հայտնվեցին հրապարակումներ, որոնցում բոլոր հնարավոր եւ անհնար մեղքերը վերագրվում էին հենց զոհին: Սումգայիթցի փախստականներին վռնդում էին փողոց: Հայերի դեմ ուղղված վիրավորական ելույթներ կարելի էր տեսնել ոչ միայն խորհրդային մամուլում, այլեւ արտասահմանում: Ադրբեջանցի բանաստեղծը 1988 թ. հոկտեմբերի 24-ին «Ֆիգարոյում» գրեց. «Եթե Սումգայիթը չլիներ եւ հայերը միեւնույն է, կհնարեին այն: Հայ ժողովուրդը մազոխիստ է: Նա ուզում է հավերժ պայքարել, մահ եւ դժբախտություն տեսնել»: Իրոք, պատահական չէ, որ 1989 թ. փետրվարին ողբերգության առաջին տարելիցի օրերին Բաքվի հանրահավաքներում սումգայիթցի մարդասպանները հռչակվեցին հերոսներ: Նրանց պատվին կազմակերպվում էին խնջույքներ: Հիրավի, ինչպես կասեր Ֆյոդոր Տյուտչեւը. «Եվ կրկին իրավացի է [illegible] անող դահիճը, իսկ զոհերը մատնված են չարախոսության»:

Համատարած սուտի ու բռնության փաստարկ եւ ազգային հարցերի լուծման ներգործուն միջոց հանդիսացող կազմակերպված հանցագործության անպատժելիությունը հսկայական երկրում սկսված «սումգայիթների» շղթայական ռեակցիայի նախապատճառը դարձավ: Երբ պարզվեց, որ Կրեմլը չի էլ մտածում Սումգայիթի զոհերի հարազատներին ու մերձավորներին ցավակցություն հայտնելու մասին, Երեւանի համալսարանի պրոֆեսոր Սուրեն Զոլյանը առաջիններից մեկն էր, որ թվարկեց «ապագա սումգայիթների» աշխարհագրական անունները. «Շուշի, Կիրովաբադ, Խոջալու, Թուրքմենիա, Ֆերգանա, Հյուսիսային Կովկաս»:

Ավաղ, վերակառուցման նախաձեռնողը այդպես էլ [illegible], որ ինքը «սումգայիթների» [illegible] գնահատման այ[illegible] խորհրդային վեր[illegible] ժողովրդական պաս[illegible] ունեցել քանիցս [illegible], Յակովլեւի, Լու[illegible] մյուս ղեկավար[illegible] ես պատ[illegible] համոզել, որ [illegible] «սումգայիթների» ան[illegible] եւ [illegible] մեկն այն է, [illegible] եւ միան[illegible] «խորհրդային» եւ «ռու[illegible]: Երեւանի [illegible]

[illegible] «սումգայի]թի» կազմակերպիչների խեղկատակային դատավարություններից հետո լսվեցին հակառուսական տարտամ նոտաներ: Ճիշտ է, ոչ ոք չէր կասկածում, որ Հայաստանում եւ ԼՂԻՄ-ում այդ հակառուսական տրամադրությունները ոչ մի դեպքում չեն զարգանա: Միեւնույն ժամանակ դժվար չէր գուշակել, երկրում «սումգայիթների» տարածումը կհանգեցնի այն բանին, որ աղետի կամ արյունահեղության մեղքը եւ նույնիսկ պատասխանատվությունը կբարդեն ռուսների վրա, եթե նույնիսկ նրանք ելուզակների ձեռքն են բռնել, ինչպես դա եղավ հունվարին Բաքվում, որտեղ այնուամենայնիվ իրականացավ Մ. Գորբաչովի «մարգարեությունը»՝ կազմակերպված ցեղասպանության զոհը դարձան Բաքվի 207 հազար հայերը: Իսկ խորհրդային (ռուս) ռազմիկները, որոնք փրկեցին հրաշքով ողջ մնացած մարդկանց եւ նրանց օգնեցին հասնել Կրասնովոդսկ, Մոսկվա ու Երեւան, ամեն տարի հունվարի 20-ին հեռուստացույցի էկրաններից հայտարարվում են «Ադրբեջանում ժողովրդավարությունն սպանողներ»: Ցավոք, «թեժ կետերում» տեղի ունեցող իրադարձությունների գնահատման մեջ հենց այդպիսի «հակառուսական» մոտեցումը շատ բազմաթիվ քաղաքական գործիչների ու լրագրողների համար դարձավ գրեթե մոդայիկ, եթե չասենք, համարձակության դրսեւորում:

Բաքվի 1988-1989 թթ. հակահայկական հանրահավաքներում կոչ էր արվում. «[illegible]կավոր է ամբողջ Ադրբեջանը. Նախիջեւանը, Ղարաբաղը մաքրել հայերից, որոնցից նրանք զրկվեն վրեժ լուծելու հնարավորությունից»: «Սումգայիթի» կազմակերպիչներն այդպես արձագանքեցին երիտթուրքերի գաղափարախոսության ջատագովներից մեկին՝ Բախաէդդին Շաքիրին, որը հայերի 1915 թ. ցեղասպանության հրեշավոր ծրագրի քննարկման ժամանակ [illegible]գուշացրել էր. «Մենք ստանձնել [illegible] կարեւոր եւ ծանր պարտավորություն, [illegible] թե մինչեւ վերջ չիրագործենք, ապա [illegible] եղել, չենք խուսափի հայերի վրեժխնդրությունից»: Ինչպես հայտնի է, հենց այդ [illegible] «ուսումնական ձեռնարկ» [illegible] հրեաների ցեղասպանություն կազմակերպած հիտլերականների համար:

Գիտակցելով այն հայտնի ճշմարտությունը, որ դահիճների հանդեպ խոնարհությունը վերածում է զոհի հանդեպ [illegible]նության, հայերն այդուհանդերձ [illegible] չդիմեցին: Աշխարհում քրիստոնեությունը որպես պետական կրոն առաջինն ընդունած ժողովուրդը չէր կարող չիմանալ, որ ինքնանպատակ թշնամանքը ինքնաոչնչացման անմիջական ուղին է: Զենքի դիմեցինք միայն այն ժամանակ, երբ Ղարաբաղին պատերազմ պարտադրեցին: Շատ բան արվեց, որպեսզի ժողովուրդը «սումգայիթին» եւ «բաքվին» կրոնական բնույթ տա: Այս հակամարտությունն իրոք կրոնական չէ եւ նույնիսկ տարածքային էլ չէ, քանզի խոսքը փաստորեն ոչ թե տարածքի մասին է, այլ հայերի պատմական հայրենիքի մասին:

Օրենքի գերխնդիրը պատժի անխուսափելիությունն է: Իսկ ցեղասպանության նկատմամբ կիրառելի չէ վաղեմության ժամկետի սկզբունքը: Արդեն տասը տարի Սումգայիթի ցեղասպանության զոհերը, ողջերն ու մեռածները, սպասում են մարդկության հանդեպ գործված անչափ ծանր այդ հանցագործության իսկական կազմակերպիչների դատավարությանը: Ապագայի համար ավելի վտանգավոր բան չկա, քան ներկայի թույլ հիշողությունը:

Վերհիշենք, թե ինչպես Հիտլերը 1939 թ. օգոստոսին իր մարդասպաններին Լեհաստան ուղարկելիս նրանց հետեւից բացականչում էր. «Մի վախեցեք պատմության դատաստանից: Այսօր ո՞վ է հիշում հայերի ջարդերի մասին»: Եվ մոլորակի 60 մլն բնակիչներ զոհ գնացին չպատժված չարագործության շղթայական ռեակցիային:

ՄԱԿ-ի Ընդհանուր ժողովի «Ցեղասպանության հանցագործությունը կանխելու եւ դրա համար պատժելու մասին» միջազգագրի առաջին հոդվածի համաձայն փաստաթուղթն ընդունած պետությունները [illegible]

«ՆԵԶԱՎԻՍԻՄԱՅԱ ԳԱԶԵՏԱ»,
26 փետրվար 1998

ԱԶԱՏԱՄԱՐՏ

Նա մի՞շտ պատրաստ էր թռիչքի

1995 թ. հուլիսի 16-ին նորից դեպի Եռաբլուր էր ձգվում սգո մի բազմահոծ թափոր: Այս անգամ երախտապարտ ժողովուրդը հայրենի հողին էր հանձնում երկու օր առաջ զոհված ավ-օդաչուներ, գնդապետ Բորիս Բաքայանի եւ մայոր Սամսոն Սամսոնյանի սուրբ աճյունները: Նրանք զոհ գնացին Խոջալուի օդանավակայանում վայրէջք կատարելիս, 1995 թ. հուլիսի 14-ին, ազերիների դարանակալած արկի պայթյունից:

Սամսոնը ծնվել է 1963 թ. փետրվարի 21-ին, Սիսիանի շրջանի Բազարչայ (Գոռհայք) գյուղում Վարազդատ Սամսոնյանի եւ Երջանիկ Թաթոսյանի ընտանեկան հարկի տակ: Նոր էր լրացել մանկան հինգ տարին, երբ նրանց ընտանիքը տեղափոխվեց Երեւան: Սամսոնն այստեղ հաճախեց Շահումյանի շրջանի Սեբաստիա թաղամասում հիմնված Դանիել Վարուժանի անվան թիվ 89 միջնակարգ դպրոցը: Դեռ աշակերտ նա աչքի ընկավ սպորտի տարբեր մարզաձեւերի իր բարձր առաջադիմությամբ: Ըմբշամարտ, վազք, նետաձգություն, սուսերամարտ... Այնքան շատ էին նրա մարզական նախասիրությունները, որ գրեթե ամեն ամիս նա մի մարզաձեւից մասնակցում էր դպրոցական սպարտակիադաների, շահելով առաջնություն, արժանանում գովասանագրերի, պատվոգրերի, կրծքանշանների ու գավաթների: Եղավ եւ այնպես, որ միջնակարգն ավարտելուց հետո հան-

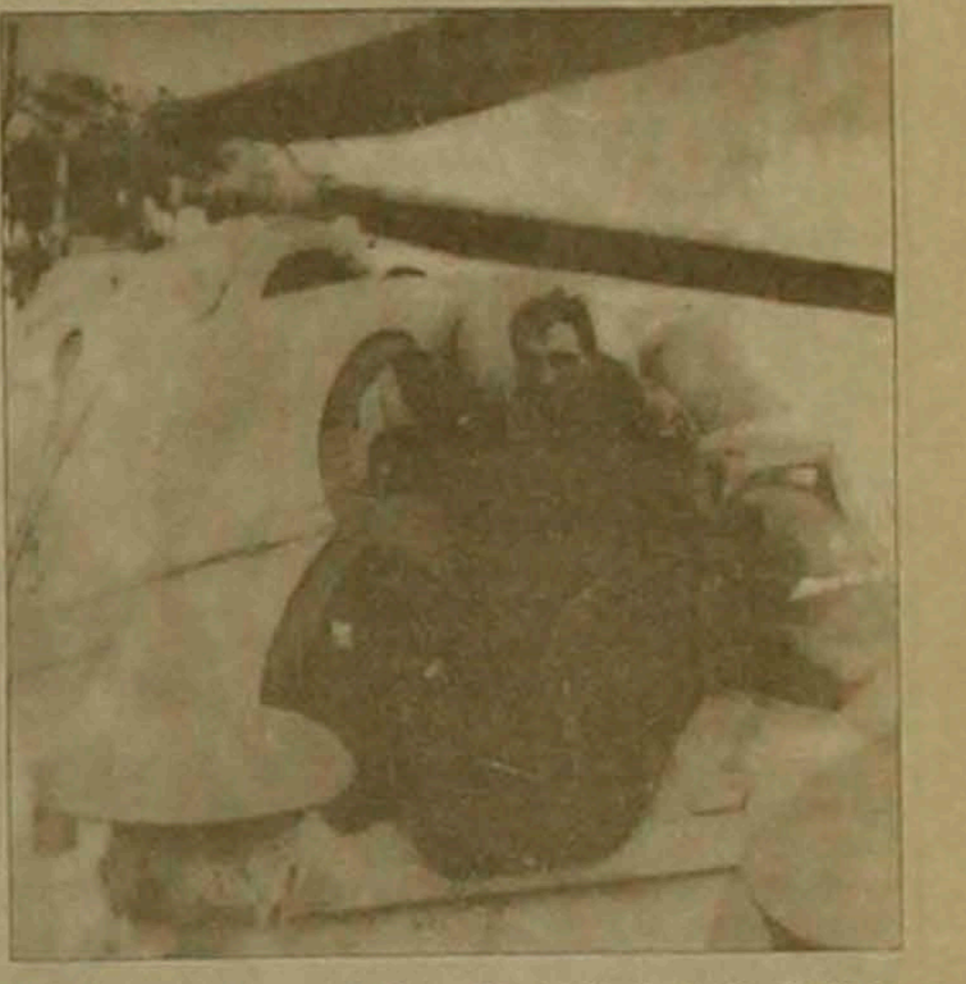

րապետական սպորտային մրցումներում Ս. Սամսոնյանը նաեւ «մարզական» դատավոր էր, եւ դրա պատճառը նրա օբյեկտիվությունն ու անկեղծությունն էին, արդարամտությունն ու բարությունը, դիմացինի փաստարկը ճիշտ գնահատելը:

1981 թ. Սամսոն Սամսոնյանն ընդունվեց Ստավրոպոլի ավիացիոն ուսումնական կենտրոն: Ավարտելուց հետո վերադառնալով Երեւան եւ աշխատանքի ընդունվեց Հայկ. ԽՍՀ ԴՕՍԱԱՖ-ում: 1985 թ. փայլուն քննությամբ սիսիանցի հայորդին Մոսկվայի ավիացիոն ինստիտուտի ուսանող դարձավ: Տիրապետելով ավիացիոն տեխնիկայի հինգ տեսակների, նա 1991 թ. ավարտեց ինստիտուտն ու Մոսկվայում անցավ աշխատանքի: Ընտանիք կազմեց Զարուհու հետ, երկու երեխաների հայր էր 1992 թ., երբ վճռեց թողնել Մոսկվան եւ վերադառնալ հայրենի եզերք: «Էրեբունի» օդանավակայանում գրկաբաց ընդունեցին Սամսոնին եւ նրան վստահեցին ուղղաթիռների գնդում ծառայելու որպես հրամանատար, շնորհելով նրան մայորի զինվորական կոչում:

Արցախյան ինքնապաշտպանության ամենաթեժ ամիսներն էին: Հայրենիքի ճակատագիրը բոլորին էր ոտքի հանել: Ամեն-ամեն անգամ տանից դուրս գալիս կռանում էր Սամսոնն ու համբուրում իր փոքրիկներին՝ Վաղարշակին ու Վարազդատին, կնոջը խոստանում. «Անփորձանք հետ կգամ... Մի վախեցեք»: Բայց ո՞նց չվախենային օդաչուի ծնողներն ու կինը, երբ լավ գիտեին, որ վերջին մի քանի տարում արդեն «Էրեբունի» օդանավակայանի օդաչուներից եւ բորտ-մեխանիկներից 15-20 մարդ զոհ են գնացել ազերիների ռումբին եւ հրետանակոծությանը: Թերթում եմ խիզախ օդաչուի թռիչքային ուղեգրերը. 800 ժամից ավելի նա անց է կացրել օդում, մասնակցել 40-ից ավելի մարտական գործողությունների:

1995 թ. հուլիս: «Այդ օրը, պատմում է զոհված օդաչուի հայրը, Սամսոնը տնից դուրս գալուց առաջ հիշեց իր զոհված օդաչու ընկերներին՝ Մկոյին, Իգորին եւ Արթուրին: Հայր Կիրակոսյանի մասին այնպիսի գովեստով էր խոսում, որ նրան ճանաչողներն անգամ կհուզվեին: Հետո դառնալով քրոջը՝ Հռիփսիմեին, ասաց. «Մյուս անգամ, որ գնամ Ղարաբաղ, քեզ հետս կտանեմ: Սիսիանի վրայով եմ թռչելու, մեր գյուղի վրայով: Վերեւից կտեսնեմ մեր ծննդավայրը»: Լսում էր Սամսոնի ու Հռիփսիմեի զրույցը օդաչուի կրտսեր եղբայրը՝ Սամվելն ու միջամտելով ավելացնում. «Շուտով ես էլ եմ թռչելու»: Եվ հրոմ, Սամ[illegible]

[illegible] Սամսոնյանը, ընդամենը 32 տարի, [illegible]

«Նրանք երկուսն էլ, թե Բորիս Բաքայանը, թե Սամսոն Սամսոնյանը [illegible]

[illegible] Սամսոն Սամսոնյանի [illegible]

ՍԱՄՍՈՆ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

Մշակույթ

Լացող երեխան եւ վաստակաշատ պրոֆեսորը

Ինչպես քանդակագործ դարձավ Գեսիկ Բաղդասարյանը

Երեխան լաց էր լինում. «Խաղալիք եմ ուզում»: Խանութում տեսել էր, կախարդվել, գիշեր-ցերեկ աչքին այդ խաղալիքն էր ճերմա՜կ-ճերմակ ձի: Ուզում էր: Իսկ փող չկար, մայրն իրեն այդպիսի շռայլություն չէր կարող թույլ տալ, երբ մանկահասակ փոքրիկներ նրա հույսին էին, ամուսինը պատերազմից վերադարձել ու երկու տարի անց վերքերից մահացել էր: Մեղք էր, ջահել էր: Բայց մնացողները մեղք չէի՞ն: Մայրը մեղք չէ՞ր, աչքի լույսն ուզեին որդու համար չէր խնայի:

Բայց այ այդ չարաքասիկ խաղալիքը գնել չէր կարող: Յորդորում էր՝ չէր լինում: Բացատրում էր՝ չէր հասկանում. շա՜տ էր փոքր 5-6 տարեկան: Երեխա էր էլի, լաց էր լինում…

Երեխայի լացը, զարմանալի բան, ամենեւին չէր խանգարում Երեւանի գեղարվեստի ինստիտուտի քանդակագործության ամբիոնի վարիչ, պրոֆեսոր Գեսիկ Բաղդասարյանին: Պրոֆեսորը կլանված աշխատում էր, հղկում-վերջացնում էր «Հոգու աչքեր» գործը՝ մետաղյա խաչված Քրիստոս բացառիկ ինքնատիպ լուծումով, որ փետրվարի 24-ին իր հետ տանելու էր իտալական Ռավեննա՝ մասնակցելու դանթեական «Կյանք, դժոխք, դրախտ» միջազգային ցուցահանդեսին: Այդ ցուցահանդեսներն անց են կացվում երկու տարին մեկ: Նախորդ երկուսին պրոֆեսոր Գեսիկ Բաղդասարյանը մասնակցել է, մեկում նվաճել բրոնզե մեդալ: Ափսոս, նախորդների նման մեկնելու է մասնավոր հրավերով, «պետական ոչ մի աջակցություն»: Հայ արվեստն է տանում ներկայացնելու, բայց «կարծես թե հայ պետության պետքն էլ չէ»: «Հաղթած մարզիկին վարչապետն ու նույնիսկ նախագահն են ընդունում-շնորհավորում, ճիշտ են անում, բայց հաղթած արվեստագետին ոչ: Նույնիսկ նկարիչների միությունը, մշակույթի նախարարը: Հետաքրքիր է, էլ ինչո՞ւ ենք մշակույթի նախարարություն պահում, որ մշակույթի նկատմամբ այդպես անտարբեր է»: Պրոֆեսորն ուրիշ բնագավառների մասին չի խոսում, քանդակագործությունը նկատի ունի: Ով ուզում ես եղիր: Անցած ստեղծագործական ճանապարհիդ վրա թող շուրջ 400 ցուցահանդեսներ լինեն, դրանցից մի քանի տասնյակը անհատական, այդ թվում Մոսկվայում, արտասահմանյան մի շարք երկրներում, թող քո գործերը ցուցադրվեն ոչ միայն Հայաստանի պետական պատկերասրահում, փայտագործության եւ այլ ինստիտուտներում, մոսկովյան նշանավոր «Տրետյակովկայում», այլեւ, թող լինես պրոֆեսոր Գեսիկ Բաղդասարյան ու ունենաս տաղանդավոր աշակերտներ, հանուն որոնց ամեն օր դասի ես գնում, միեւնույն է վաստակդ չի անցնի 10-12 հազար դրամից, որ տուն-արվեստանոց-ինստիտուտ քո ամենօրյա վազքի ճանապարհածախսը էլ չի հանում: Եվ դու, պրոֆեսոր Գեսիկ Բաղդասարյան, ի վերուստ տրված շնորհիդ ստիպված ես ծախսել մեր նորօրյա մեծահարուստներից ոմանց պատվիրած գերեզմանաքարերի վրա ի վնաս քո արվեստի եւ քո մարդկային արժանապատվության, հանուն հանապազօրյա հացի…

Իսկ երեխան լաց չի լինում: Մորից հույսը կտրել, սուզվել, մի որձաքար ձեռքն առած մուրճով տաշտաշում է, մի այլ քարաբեկորով հղկում. «Խաղալիք չե՞ք առնում, հա՞: Դե ես էլ ինքս ինձ համար կպատրաստեմ»: Համառ երեխա է, կայծկլտուն աչքերով, գռուզ, սեւ մազափնջով: Մատները քերծվել արնոտվել են՝ պետքը չի, կլանված աշխատում է…

Աշխատում է նաեւ պրոֆեսոր Գեսիկ Բաղդասարյանը: Վերջին երկու տարիներին այդպիսի ինքնամոռաց նվիրումով նա եւ իր ուսանողներ Արթուր Դուրգարյանը, Սամվել Բալասանյանը, Ռոման Դավթյանը, էլի ուրիշներ, աշխատում էին մի հսկա խաչքարի վրա, որ կերտեցին երկու հսկա ժայռաբեկորից: Լրագրող Կիմ Դահրամանյանի, զինծառայող Նիկոլայ Ավանեսյանի, այլ շահումյանցիների մտահղացումն էր. որոշել էին արցախյան գոյամարտում նահատակված շահումյանցիների հիշատակին հուշարձան կառուցել: Ամեն ինչ, սկսած քարհանքում քարաբեկորները կտրելուց, գեղարվեստի ինստիտուտի բակ տեղափոխելուց, վերջացրած խաչքարի կերտումը, այդ ընթացքում առաջացած ով գիտե քանի՜ բեռնատար մեքենա աղբի մաքրումը, հուշարձանը ԼՂՀ Մարտակերտի շրջանի Ակնաբերդ գյուղի դպրոցի բակ տեղափոխելն ու այնտեղ տեղադրելը կատարվել է անվճար: Իբրեւ հոգու պարտք: Սրտի հանգստություն: Օգնել են ով ինչով կարողացել է: Շնորհակալություն բոլորին: Նրանք իրենց անունները նշելու համար չեն ջանացել: Ոչ էլ պրոֆեսորն է դրա համար ջանք թափել: Նրա ամենամեծ վարձատրությունն օրերս ստացված մի նամակ է Ակնաբերդից: Գրում են, որ «Նահատակի խաչքարը» սրբատեղի է դարձել: Աշնանն Ակնաբերդում հարսանիք է եղել, նախ այդ խաչքարին են այցելել, մոմ վառել, հետո գնացել են ուրախությունը շարունակելու: Որովհետեւ նահատակների հիշատակը հարգելու ամենաանխաբ միջոցը հայոց կյանքի հարատեւումն ապահովելն է ի հեճուկս Շահումյանի մի մասը դեռ գերի պահող թշնամու: Մեկ է, ազատության ժամը գալու է: Ազատությունը խեղդել չի լինի…

Պրոֆեսոր Գեսիկ Բաղդասարյանի խաչված Քրիստոսը ինձ վրա թողեց հենց ազատության ճախրի, վերմասլաց թռիչքի տպավորություն: Արտաճմլիկության ոչ մի հետք: Երկրային բեռից ազատված հոգու թեթեւություն կար ավելի շատ, քան մահվան մորմոք: Չգիտեմ, ես արվեստաբան չեմ, գուցե սխալ հասկացա: Իսկ պրոֆեսորն արդեն ավարտում էր աշխատանքը:

Երեխան նույնպես իր գործն ավարտել էր: Ստացվել էր… ձիու գլուխ: Այո, ճիշտ այն խաղալիք ձիու նման փրփրաբաշ գլուխ: Ճերմակ չէր, ավաղ, գորշ-որձաքարից էր, այդ էր ձեռքն ընկել: Դա երեխայի ամենաառաջին ստեղծագործությունն էր: Եվ նա նայում ու ժպտում էր իր աշխատանքին, որ առայժմ նրա միակ իրականացված երազն էր:

Պրոֆեսոր Գեսիկ Բաղդասարյանը նույնպես ժպտում էր իր խաչվա՞ծ, թե՞ ճախրող Քրիստոսին, որ նրա առայժմ վերջին իրականացած երազն էր: Քանի՜ քանի՜ հարյուր (կամ գուցե հազա՞ր, ո՞վ գիտե, չհարցրի) երազներ են իրականացել պրոֆեսորի հրաշակերտ մատների տակ: Եվ դեռ քանի՜սն են իրականանալու: Տա Աստված: Ու դեռ երկար-երկար, հիշողության մշուշի միջից, ինչպես այս վերջին 43-44 տարիներին, իրար կնայեն ու իրար կժպտան հնգամյա համառ մանչուկն ու վաստակաշատ պրոֆեսորը, իբրեւ անբաժան ուղեկիցներ:

Չէ՞ որ այդ լացող երեխան… ինքն էր…

ՌԱՖԻԿ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

ԱՆԳԼԻԱ

Բրիտանական հեռուստատեսային ֆիլմ նվիրված Դիանային

Կիպրոսում ապրող բրիտանացի դերասան Ջորջ Ջեկոսը կատարում է Դոդի Ֆայեդի դերը ներկայումս Իսպանիայում նկարահանվող «Դիանա՝ Ուելսի

իշխանուհի՝ Հարգանքի տուրք» բրիտանական հեռուստատեսային գեղարվեստական ֆիլմում: Ջեկոսը համբավ է ձեռք բերել 1994-ին BBC-ի նկարահանած «Վերջին հնարավորությունը» ֆիլմում ստանձնած դերով: Այնուհետեւ նա նկարահանվել է մի շարք հեռուստատեսային ֆիլմերում, որոնցից մեկում կատարում է կիպրոսցի թուրքի դերը, որը պատրաստվում է կողոպտել Կիպրոսի բանկը Նոթինգ Հիլի տոնակատարությունների ժամանակ: Իշխանուհի Դիանայի դերը նոր ֆիլմում կատարում է Էյմի Սեկոմբը, հաղորդում է «Սայփրըս Ուիքլի» շաբաթաթերթը:

Հ. Օ.

ՀՈԲԵԼՅԱՆ

Ժողովուրդը հիշում է իր հերոսին

Հանդիսություն՝ նվիրված զորավար Անդրանիկին

Մեծ զորավարի ծննդյան 133-ամյակի առթիվ «Արամ Խաչատրյան» համերգասրահում տեղի ունեցավ հանդիսավոր նիստ եւ համերգ: Պետք է նշել, որ այդ արարողությունն ամենից ընդգրկունն ու լայնածավալն էր մինչեւ այժմ զորավարին նվիրված միջոցառումներից: Համերգասրահը լեցուն էր հարյուրավոր հանդիսականներով, ովքեր եկել էին մեկ անգամ եւս հարգանքի տուրք մատուցելու ժողովրդի արժանավոր զավակի անմեռ հիշատակին:

Նրանց ողջունեց եւ զորավարի ծննդյան տարեդարձի առթիվ հակիրճ խոսքով հանդես եկավ ըմբշամարտի աշխարհի չեմպիոն, «Զորավար Անդրանիկ» հայրենակցական միության նախագահ Նորայր Մուշեղյանը: Անդրադառնալով հայ ազգային ազատագրական պայքարում զորավար Անդրանիկի բացառիկ դերին, բանախոսը միեւնույն ժամանակ վերարծարծեց հերոսի աճյունը հայրենիք տեղափոխելու խնդիրը, որը վերջին տարիներին անուշադրության է մատնվել:

Զորավարի ծննդյան տարելիցին նվիրված համերգն ուներ հարուստ ու բազմազան ծրագիր:

Ելույթ ունեցան Հայաստանի Հանրապետության ներքին գործերի եւ ազգային անվտանգության սահմանապահ զորքերի փողային նվագախումբը, «Փարոս» կամերային երգչախումբը, «Տաթեւ» մանկական երգչախումբը, Ազգային օպերայի եւ բալետի պետական ակադեմիական թատրոնի մեներգիչներ, միջազգային մրցույթի դափնեկիր Հասմիկ Հացագործյանը, Ռուբեն Նուրիջանյանը, դերասաններ Ժենյա Ավետիսյանը, Ազատ Գասպարյանը, ասմունքողներ Սվետլանա Խանումյանը, Սարգիս Նաջարյանը:

Հնչեցին ազգագրական եւ հայրենասիրական երգեր, հայ բանաստեղծների ստեղծագործություններ:

Հ. Ս.

ԼՈՒՅՍ Է ՏԵՍԵԼ

Արցախերգության հերթական ելեւէջը Շուշիի մասին

Արցախյան շարժման անաղմուկ հերոսը, երախտաշատ Շահեն Մկրտչյանը, մյուս համեստ նվիրյալի՝ Շչորս Դավթյանի համահեղինակությամբ, ընթերցողի սեղանին է դրել «Շուշի. Ողբերգական ճակատագրի քաղաքը» հերթական գիրք-ալբոմը: Սա հեղինակների, եթե կարելի է այսպես արտահայտվել, արցախերգության հերթական ելեւէջն է, հայրենի հողի, Հայաստան երկրի Արցախ աշխարհի եւս մի դրախտային անկյունի՝ Շուշվա բազմադարյան պատմության ու անմոռանալի մշակութային արժեքների վավերագրումը:

Գիրք-ալբոմը հրատարակել է «Ամարաս» հրատարակչությունը, ռու-

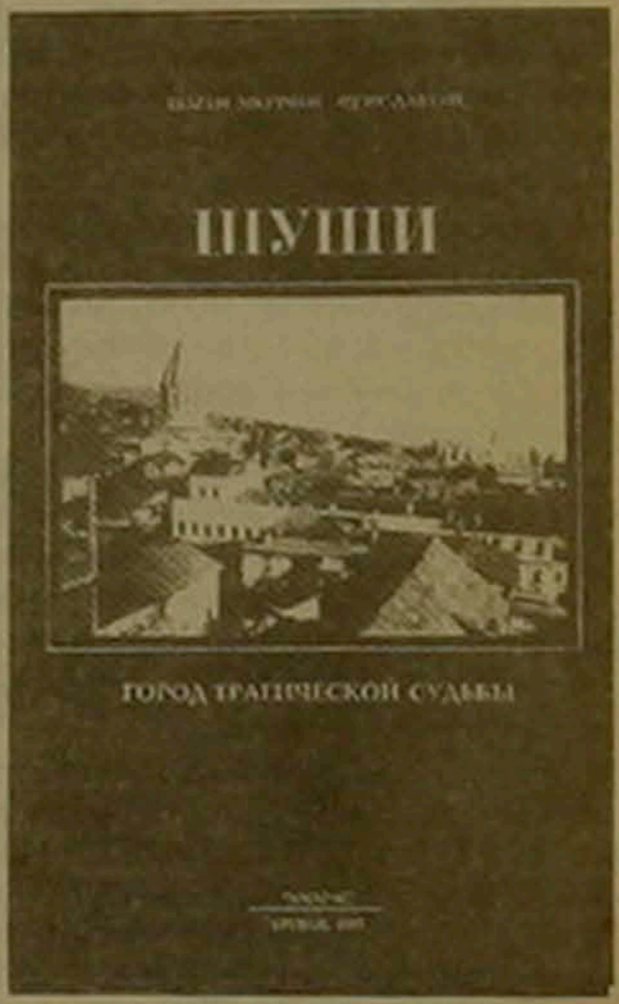

սերեն, հայտնի գրող-հրապարակախոս Զորի Բալայանի առաջաբանով: Աշխատության լեզուն, անկասկած, հատուկ է ընտրված, որպեսզի մատչելի լինի ոչ այնքան հայ հասարակությանը, որքան միջազգային հանրությանը, Զորի Բալայանի բառերով ասած՝ «լինի դա ՄԱԿ-ը, ԵԱՀԿ-ն, Մոսկվան կամ Վաշինգտոնը»: Միտումը պարզ է՝ թող կարդան եւ եթե զուրկ չեն մարդկային տարրական ազնվությունից՝ տեսնեն, թե ո՞ւմն է եղել իրականում Արցախի մարգարիտը դարեր ի վեր, ո՞ւմ մշակույթն է ծաղկել այստեղ դեռ նախապատմական ժամանակներից, երբ թուրք-թաթար-ազերիական քոչվոր ու բարբարոս ցեղախմբերը ընդամենը ժամանակային առումով դեռ երեկ թափանցեցին Շուշի, ո՞ւմ ստեղծագործ հանճարն է իր անհերքելի քարեղեն կնիքը թողել այս սրբազան, այս տառապած, թշնամիների կողմից բազմիցս անգթաբար հոշոտված եւ, փառք Աստծո, իր նորօրյա զավակների հայրենապաշտպան բազուկներով օտարի աղտեղությունից հավերժորեն ազատագրված քաղաքում:

Կուզենայի ընդգծել գիրք-ալբոմի հեղինակների մեղվաջան աշխատանքը, ներկայացված փաստաթղթերի եւ լուսանկարների վիթխարի ճանաչողական նշանակությունը: Սա, իմ տպավորությամբ, գիրք-ալբոմ չէ միայն, անցած ու գալիք բոլոր դասատուններում մեր պայքարի, մեր պահանջատիրության արդարացիության եւ մեր քաղաքը մեզ վերադարձնելու սխրանքի անհրաժեշտության աներեր հիմնավորումն է:

Իմ, իբրեւ ընթերցողի, խորին շնորհակալությունը բոլոր նրանց, ովքեր ծանր տքնանքով իրականություն են դարձրել այս բարձրաճաշակ, բարձրորակ եւ խիստ բարձր պահանջարկ ենթադրող հրատարակությունը:

Ռ. Հ.

digitised by A.R.A.R.@

ԲԱԴՄԻՆՏՈՆ

Սերգեյ Վարդանով. «Ես հավատում եմ հայկական բադմինտոնի հեռանկարին»

Հայսպորտվարչության կոնֆերանսդահլիճում տեղի ունեցավ ՀՀ բադմինտոնի ֆեդերացիայի նախագահ Սերգեյ Վարդանովի մամուլի ասուլիսը։

Նա հակիրճ ամփոփեց վերջին մեկ տարվա ընթացքում իր ղեկավարությամբ կատարած ֆեդերացիայի աշխատանքը, նշելով, որ Հայաստանում բադմինտոնը դժվար տարիներից հետո վերածնունդ է ապրում։

Նա ասաց նաեւ, որ հայ բադմինտոնիստներն այդ ընթացքում մասնակցեցին խոշոր միջազգային մրցումների. այսօր մեր երկրի բադմինտոնը գրավում է 57-րդ տեղը աշխարհի 154 երկրների մեջ։

Պատասխանելով լրագրողների հարցերին Ս. Վարդանովը պատմեց ֆեդերացիայի հետագա պլանների մասին, մասնավորապես նշելով ակտիվ համագործակցությունը Բուլղարիայի բադմինտոնի ֆեդերացիայի հետ, որի նախագահ, անվանի ծանրամարտիկ Նորայր Նուրիկյանի մոտիկ բարեկամ, դոկտոր Բյուզանդ Ղասաբյանի հետ սերտ կապեր կան։ Ի դեպ, Բուլղարիայի ֆեդերացիան համաձայնել է երկու շաբաթվա ուսումնամարզական հավաք կազմակերպել իրենց երկրում գարնանը Եվրոպայի առաջնությանը մասնակցող ՀՀ հավաքականի 4 մարզիկների համար։ Բադմինտոնի արքան, նորվեգացի Էռնան Կյոպսը համաձայնություն է տվել Հայաստանի բադմինտոնի ֆեդերացիայի հետ պայմանագիր կնքելու, կապեր են հաստատվել Իսրայելի ֆեդերացիայի հետ։

[illegible] Ժորա Բաղդասարյանը խոսեց ֆեդերացիայի եւ սպորտվարչության համագործակցության մասին, որը պետք է շարունակվի։ ՀՀ հավաքականի անդամ Արսեն Խաչատրյանը պատմեց իր մրցումային տպավորությունների մասին։

Ի դեպ, Նորվեգիայում վերջերս կայացած աշխարհի առաջնությունում ՀՀ կանանց հավաքականը գրավեց ենթախմբում 3-րդ, իսկ ընդհանուր 38-րդ տեղը թիմային հաշվարկում։ Տղաների թիմը 4-րդն էր ենթախմբում եւ 44-րդը ընդհանուր պայքարում։

Ս. Վարդանովը նշեց, որ նա հավատում է մեր բադմինտոնի հեռանկարին եւ 5 տարուց հետո Հայաստանը կունենա միջին եվրոպական կարգի թիմեր. ֆեդերացիան արդեն այսօր առնվազն 4 մարզիկի պետք է նախապատրաստի Սիդնեյի օլիմպիադայի, Դանիայում կայանալիք «օլիմպիական օրեր» եւ շատ այլ մրցումների համար, առավել եւս, որ մենք ունենք պատանի սերունդ, որը կարող է արժանիորեն ներկայացնել Հայաստանը արտասահմանում։

Մամուլի ասուլիսից հետո մենք պրն Վարդանովին խնդրեցինք պատասխանել մի քանի հարցերի եւս։

– Ընթացիկ տարվա ավարտին դեռ շատ ժամանակ կա, եւ մեր բադմինտոնիստները շատ միջազգային մրցումների պետք է մասնակցեն։ Այս առումով ի՞նչ կարելի է ասել նրանց հեռանկարների եւ նաեւ՝ մեր բադմինտոնի ներկայիս պրոբլեմների մասին։

– Ինչ վերաբերում է մրցաշարերին մասնակցելուն, ապա, իրոք, մենք նախատեսել ենք, որ մեր բադմինտոնիստները պետք է մասնակցեն մայիսին Սոֆիայում կայանալիք Եվրոպայի պատանեկան առաջնությանը, Ինդոնեզիայում եւ այլ երկրներում կայանալիք միջազգային մրցումներին։ Բայց, ինչպես հասկանում եք, գործը միայն ցանկության մեջ չէ, այլ նաեւ ֆինանսական հնարավորության եւ սա արդեն պատասխան է ձեր այլ հարցին պրոբլեմների մասին։ Մեր ֆեդերացիան հիմնականում իր ուժերի վրա է հույս դրել, իսկ ներկայիս պայմաններում դա շատ դժվար խնդիր է։ Բոլոր դեպքերում, մենք կփորձենք հասնել առավելագույն՝ արդյունքների։

– Եթե փորձենք բնութագրել մեր բադմինտոնի այսօրվա վիճակը...

– Նախ եւ առաջ պետք է վերադառնանք ոչ հեռու անցյալը, երբ Հայաստանում լավ ավանդույթներ ունեցող այս գեղեցիկ մարզաձեւը համարյա չէր «շնչում»։ Իսկ այն վերածնելը շատ դժվար գործ էր։ Այնուամենայնիվ, այս երկու տարվա ընթացքում մեզ հաջողվեց դա անել։ Եվ այսօր, մենք հասանք նրան, որ Հայաստանի մի շարք բադմինտոնիստներ եւ զույգեր տեղ են գրավել համաշխարհային գործակիցների աղյուսակում։ Դրանք են Հայկ Միսակյանը, Արսեն Խաչատրյանը, Գեորգի Մովսիսյանը, Ա. Խաչատրյան-Ա. Առաքելյան, Հ. Միսակյան-Գ. Մովսիսյան զույգերը, Ռուզաննա Հակոբյանը, Ալվարդ Հովսեփյանը, նրանց զույգը, Մարիամ Մուրադյանը, Արփինե Հայրապետյանը։ Միգուցե առայժմ նրանք հեռու են առաջատար տեղերից, բայց չպետք է մոռանանք, որ մեր բադմինտոնիստները սկսել են իրենց վերելքը միջազգային ասպարեզում։ Չպետք է մոռանալ նաեւ, որ մենք աշխատում ենք առանց սեփական նյութատեխնիկական բազայի։ Իսկ մեր մրցակիցները ունեն եւ դա, եւ ֆինանսական բազա, եւ այլ պայմաններ։

– Պարոն Վարդանով, լրագրողները ճանաչում են ձեզ որպես իր գործին հավատարիմ մարդ եւ որպես լավատես։

– Դա իրոք այդպես է եւ, կարծում եմ, հայկական բադմինտոնի առաջընթացը վկայում է, որ մենք ճիշտ ուղու վրա ենք։ Ավելացնեմ, որ մեր ֆեդերացիայի աշխատանքը բարձր գնահատականի է արժանացել Բադմինտոնի միջազգային ֆեդերացիայի (ԻԲՖ), ինչպես նաեւ մայրցամաքների եւ ազգային ֆեդերացիաների կողմից, որոնց հետ մենք սերտ կապեր ենք հաստատել։ Կարծում եմ, որ պրոֆեսիոնալ աշխատանքը իր պտուղները բոլոր դեպքերում կտա։

ԶԱՎԵՆ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ
Արմենպրես, հատուկ «Ազգի» համար

ՁՄԵՌԱՅԻՆ ՕԼԻՄՊԻԱԴԱ

«Օլիմպիադային մասնակցելն արդեն իսկ հաջողություն է»

NAGANO 1998

Երեւան վերադարձավ 18-րդ ձմեռային օլիմպիադայի մասնակից հայաստանյան պատվիրակությունը։ Ինչպես հայտնել է ՀԱՕԿ-ի գլխավոր քարտուղար Հարություն Յավրյանը, իրենք հարուստ տպավորություններով եւ գոհ են վերադարձել Նագանոյից։ Ճապոնացիները հիանալի էին կազմակերպել օլիմպիական խաղերը, հաշվի էին առել ցանկացած «մանրուք»՝ կապված մրցումների հետ, հոգում էին մարզական պատվիրակությունների անդամների, հյուրերի բոլոր հարցերը։ Կազմակերպիչների, բնակիչների կարգապահությունը, բարյացակամ վերաբերմունքը զգացվում էր ցանկացած հարցում։ Այս ամենը նպաստեց, որ խաղերն առավել չափով կազմակերպված անցնեն, վերածվեն մարզական տոնի։

Մեր հանրապետության ներկայացուցիչները Նագանոյում մեդալներ չնվաճեցին, բայց, ինչպես համարում է պրն Յավրյանը, մեր մարզիկների մասնակցության փաստն իսկ արդեն գովելի է։

Հաջող պետք է համարել լեռնադահուկորդ Արսեն Հարությունյանի ելույթը։ Սլորավայրէջքի մրցումներում նա գրավեց 27-րդ տեղը։ Իսկ չէ՞ որ մրցաձեւի 68 մասնակիցներից շատերը չկարողացան հաղթահարել բարդ մրցուղին, վայր ընկան ու դուրս մնացին պայքարից։

Ավելին կարելի էր սպասել դահուկավազքի (ֆրիսթայլ) մոգուլ մրցաձեւի մասնակից Արմեն Ռաֆայելյանից։ Օլիմպիադայից առաջ, աշխարհի գավաթի խաղարկության փուլերից մեկում, նա 4-րդ տեղն էր գրավել՝ առաջ անցնելով մի շարք ուժեղագույններից։ Նագանոյում երիտասարդ մարզիկը նախնական մրցումներում երկրորդ ժամանակը ցույց տվեց, սակայն, ցավոք, մրցավարները ցածր գնահատեցին նրա կատարումը։ Ռաֆայելյանը 33 մասնակիցների մեջ գրավեց 19-րդ տեղը եւ եզրափակիչ չմտավ (մեդալները վիճարկելու իրավունք ստանում էին 1-16-րդ տեղեր գրաված մասնակիցները)։

Դահուկորդուհի Ալլա Միքայելյանն ինքը պետք է որոշեր, թե որ մրցաձեւում պետք է հանդես գա։ Ընտրությունը կանգ առավ ամենաերկար՝ 30 կմ մրցատարածության վրա։ Միքայելյանը 68 մասնակիցների մեջ 56-րդ տեղը գրավեց։

Գեղասահորդներ, Քսենյա Սմետանենկո-Սամվել Գյոզալյան պարային եւ Մարիա Կրասիլցեւա-Ալեքսանդր Չեստնիխ սպորտային զույգերը վերջին տեղերում հայտնվեցին։ Բայց մի՞թե ընտրական բարդ փուլերն անցնելն ու օլիմպիական խաղերին մասնակցելու իրավունք նվաճելը հաջողություն չէ։

Չորս տարի հետո ԱՄՆ-ի Սոլթ Լեյք Սիթիում կանցկացվեն 19-րդ ձմեռային օլիմպիական խաղերը։ Դրանց նախապատրաստվելու ծրագիրը պետք է այժմվանից մշակել, եւ հուսանք, որ Հայաստանի մարզիկների համար իրենց երրորդ ձմեռային օլիմպիադան ավելի հաջող կլինի։

ՇԱԽՄԱՏ

Խաղաղ տուր

Լինարեսի սուպերմրցաշարում անցկացվեցին 4-րդ տուրի խաղերը։ Ի տարբերություն նախորդ երկու տուրերի, որոնցում բոլոր 6 պարտիաներն ավարտվել էին կողմերից մեկի հաղթանակով, այս անգամ միայն խաղաղ արդյունքներ գրանցվեցին։

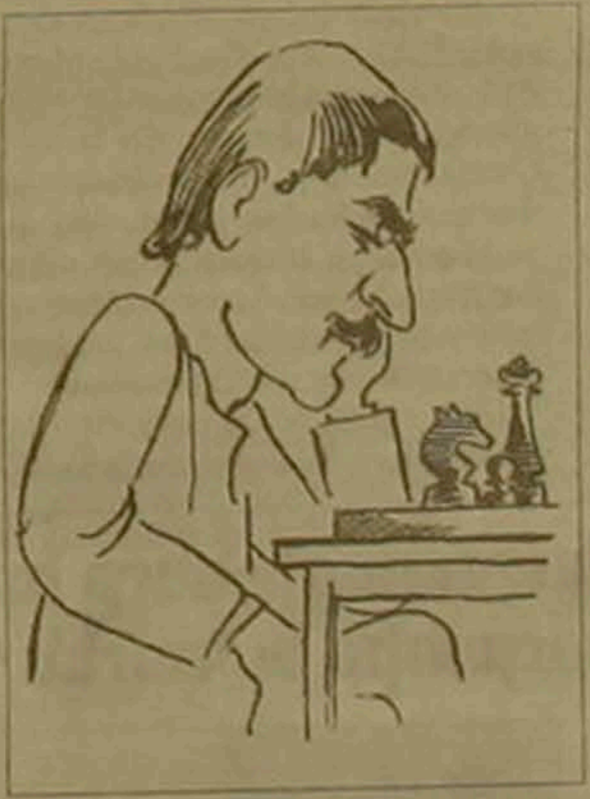

Վասիլի Իվանչուկ

Վասիլի Իվանչուկ-Գարրի Կասպարով, Վլադիմիր Կրամնիկ-Ալեքսեյ Շիրով պարտիաները ոչ-ոքի ավարտվեցին համեմատաբար հանդարտ խաղից հետո։ Սակայն երրորդում սպիտակներով խաղացող Վեսելին Թոփալովը, որը մեկնարկում երկու պարտություն էր կրել, ուժեղ գրոհ ձեռնարկեց Պյոտր Սվիդլերի արքայի դիրքի վրա։ Ռուսաստանի եռակի չեմպիոնը հաջողությամբ պաշտպանվեց, ու կողմերը բաժանվեցին հաշտությամբ։

Չորս տուրից հետո մրցաշարային աղյուսակը գլխավորում է Շիրովը, որը 4 հնարավորից 2,5 միավոր է վաստակել։ Երկրորդից հինգերորդ տեղերը բաժանում են Կասպարովը, Անանդը, Կրամնիկը եւ Սվիդլերը, որոնք 2-ական միավոր ունեն (առաջին երեքը 3-ական պարտիա են խաղացել)։ Չորս հնարավորից 1 միավոր է վաստակել Իվանչուկը։ Իսկ աղյուսակը եզրափակում է Թոփալովը՝ 0,5 միավոր (3 հնարավորից)։

Հերթական՝ 5-րդ տուրում կանցկացվեն Կասպարով-Թոփալով, Անանդ-Իվանչուկ, Սվիդլեր-Կրամնիկ հանդիպումները։ Խաղից ազատ կլինի Շիրովը։

ԹԵԹԵՎ ԱՏԼԵՏԻԿԱ

Բարձր արդյունքներ

Աշխարհի ուժեղագույն թեթեւատլետները շարունակում են բարձր արդյունքներ ցույց տալ։

Մելբուռնում անցկացված «Ավստրալիայի մեծ մրցանակի» մրցումներում հիանալի հանդես եկան ամերիկացի արագավազորդները։ Մորիս Գրինը սկզբունքային պայքարում հաղթեց աշխարհի ռեկորդակիր Դոնովան Բեյլիին (Կանադա)։ Նա միաժամանակ ցույց տվեց այս տարվա լավագույն արդյունքն աշխարհում՝ 10,06 վրկ։ Նույնպես գերազանց արդյունք՝ 11,02 վրկ ցույց տվեց նույն մրցատարածության կանանց հաղթող Մարիոն Ջոնսը։

Նոր Զելանդիայի Օքլենդ քաղաքում անցկացված «Ռոբին Թեյթ կլասիկ» մրցումներում ավստրալուհի Էմմա Ջորջը ձողացատկի հասվածում հաղթահարեց 4 մ 57 սմ բարձրությունը՝ 2 սմ-ով գերազանցելով իրեն իսկ պատկանող աշխարհի ռեկորդը։

Ի տարբերություն «Կանաչ աշխարհամասի», որտեղ ամառ է, Եվրոպայում մրցումներն անցկացվում են դահլիճներում։ Եվ ահա շվեդական Էրկիստուն քաղաքում անցկացված միջազգային մրցումներում ծածկած մարզասրահների աշխարհի նոր ռեկորդ սահմանեց Վալլա Ֆլոսադոթիրը (Իսլանդիա)։ Նա 1 սմ-ով գերազանցեց նախկին ռեկորդը, որը պատկանում էր չեխուհի Դանիելա Բարտովային։

■ ՀՀ վարչապետ, ՀՀ նախագահի պաշտոնակատար Ռոբերտ Քոչարյանի հրամանագրով երկու օր առաջ ներում է շնորհվել անվանի ըմբիշ Բենուր Փաշայանին, որը որոշել է վերադառնալ մեծ սպորտ եւ շարունակել իր մարզչական գործունեությունը։

Ֆուտբոլային խաղադաշտերում

Որոշվեցին եզրափակիչի մասնակիցները

Բուրկինա Ֆասոյում անցկացվող Աֆրիկայի գավաթի խաղարկությունում որոշվեցին վճռական հանդիպման մասնակիցները։

Առաջին կիսաեզրափակիչ խաղում, որտեղ հանդիպեցին դաշտի տերերի ու Եգիպտոսի հավաքականները, ավելի փորձառու եգիպտացիները շոշափելի առավելություն ունեին։ Նրանց կենտրոնական հարձակվող Հասանի խփած գոլերից հետո թիմը հաղթեց 2-0 հաշվով եւ դուրս եկավ եզրափակիչ։

Մյուս կիսաեզրափակիչում ՀԱՀ-ի հավաքականը 2-1 հաշվով առավելության հասավ Կոնգոյի թիմի նկատմամբ։

Այսպիսով, վաղ կայանալիք եզրափակիչում կհանդիպեն Եգիպտոսի եւ մայրցամաքի ներկայիս չեմպիոն ՀԱՀ-ի հավաքականները։

Հարավաֆրիկյան Հանրապետության ֆուտբոլի ղեկավարները մեծ հույսեր են կապում այս խաղի հետ։ Ինչպես ասաց ֆեդերացիայի նախագահ Մաքֆի Ալիֆանտը, թիմի նոր հաջողությունը իրենց մեծ հնարավորություններ կտա 2006 թվականի աշխարհի առաջնության անցկացման համար պայքարում։ Նա նշեց, որ այժմ Եվրոպայի երկրներն այդ հարցում տարակարծիք են, եւ դա ՀԱՀ-ի օգտին է։ Իսկ մինչեւ 2006 թվականը դեռ շատ ժամանակ կա, եւ իրենք կհասցնեն համաշխարհային չափանիշներին համապատասխան մարզակառույցներ ունենալ։

Գնդակի համար պայքարում են Սելեստ Կիրոնգոզեն (Կոնգո) ձախից եւ Բենեդիկտ Մաքարտնին (ՀԱՀ)

Նախապատրաստվելով առաջնությանը

Ամռանը Ֆրանսիայում կայանալիք աշխարհի 16-րդ առաջնության եզրափակիչ փուլի մասնակիցները շարունակում են ընկերական հանդիպումներ անցկացնել։

Մարսելում իրենց համար կարեւոր փորձամրցում անցկացրեց Ֆրանսիայի հավաքականը, որն ընդունել էր Նորվեգիայի ընտրանիին։ Խաղը բավականին արդյունավետ անցավ. մրցակիցներից յուրաքանչյուրի դարպասում գնդակը 3 անգամ հայտնվեց։ Ֆրանսիացիներից գոլերը խփեցին Լորան Բլանը, Զինեդին Զիդանը եւ Մարսել Դեսային, նորվեգացիներից՝ Ֆրանկ Ստրանդլը (11 մետրանոց տուգանայինից), Տորե Անդրե Ֆլոն եւ Հեգեն Վեդան։ Մասնագետները հատկապես նշում են ֆրանսիացիներ Բլանի եւ Զիդանի խաղը։

Արգենտինայի եւ Հարավսլավիայի հավաքականների հանդիպման ժամանակ երկուսի կազմերում էլ մի շարք ուժեղ ֆուտբոլիստներ բացակայում էին։ Այնուամենայնիվ, խաղն անցավ շատ աշխույժ պայքարում։

Հարավսլավացի Անտոն Դրոբնյակի խփած գոլին դաշտի տերերը պատասխանեցին երեքով։ Երեք գոլն էլ խփեց հիանալի խաղ ցույց տված Էռնան Կրեսպոն (մեկը՝ 11 մետրանոցից)։ Արգենտինայի հավաքականը հաղթեց 3-1 հաշվով։

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

Օրվա հետքով

ՊՐԱՀԱ

Սառույցը կոտրվեց

Հայաստանում նոր սառցակալման վտանգը չի վերացել

Տեր-Պետրոսյանի հրաժարականով նոր նախագահական ընտրությունների անցկացումը անշուշտ Հայաստանի կորցրած վարկանիշի վերականգնման միտումներ արձանագրեցին։ Հայ ժողովրդին ազատ եւ արդար ընտրություններ անցկացնելու եւս մեկ հնարավորություն տրվեց։ Միջազգային մամուլը, այդ թվում չեխական ազդեցիկ պարբերականներն իրենց առաջին արձագանքներում շտապեցին ընդգծել նախկին նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի «խաղաղության կուսակցության պարտությունը»։ Մտահոգությունը միակն էր, արդյոք պատերազմ չի՞ վերսկսվի։ Նման մտավախություն ունեին նաեւ «Ազատություն» ռադիոկայանի մեկնաբաններից ոմանք։

Սակայն առաջին տպավորությունը հետզհետե փոխվեց։ «Ազատություն» ռադիոկայանի Կովկասի հարցերով մեկնաբան Էլիզաբեթ Ֆուլլերը, որը վերջերս էր եղել Երեւանում, մասնավորապես Հայաստանում կատարվածը բնորոշեց երկու բառով. «սառույցը կոտրվեց» (կամ հալվեց-Ա. Հ.)։ Պատասխանելով **«Ազգի»** այն հարցին, թե հայաստանյան քաղաքական շրջադարձը ինչպիսի մեկնաբանում կարող է ստանալ, Լիզ Ֆուլլերը նշեց. «Վերջին շաբաթների իրադարձությունները ավելի երկարատեւ մի ընթացքի տրամաբանական եւ բնականոն ավարտն են, որն սկսվել էր դեռ 1994-ին դաշնակցության արգելմամբ։

1995 եւ 1996 թթ. ի վիճահարույց ընտրությունները, դաշնակցության ակտիվիստների նկատմամբ դատավարությունների սկսումը, մեծ հարված հասցրին ոչ միայն երկրի, այլեւ Տեր-Պետրոսյանի վարկին։ Քաղաքական մեկնաբան Անդրանիկ Միհրանյանը վերջերս գրեց, թե 1996-ին Բորիս Ելցինը շահեց նախագահական ընտրությունները, բայց կորցրեց իշխանությունը։ Նմանօրինակ բախտի արժանացավ նաեւ Տեր-Պետրոսյանը, որը 1996-ի սեպտեմբերի 26-ին դարձավ ուժային կառույցների եւ հենց իրեն վարկաբեկած ՀՀՇ-ի պատանդը։

Իհարկե, այդ ամենից հետո, ինձ ավելի շատ հետաքրքրում է ոչ թե թավշյա, այլ սահմանադրական հեղաշրջո՞ւմ է կատարվածը, այլ թե ո՞րն էր Տեր-Պետրոսյանի կողմից Քոչարյանին առաջարկված այլընտրանքը։

Արդյո՞ք նրանց տարաձայնությունների հիմնական կետը Ղարաբաղի խնդրի կարգավորումն էր, թե Քոչարյանը դժգոհ էր նաեւ Տեր-Պետրոսյանի քաղաքականության այլ դրույթներից եւս։

Ինչեւէ, նախագահի հրաժարականին հաղորդած դեպքերը ես կնմանեցնեի «պոկեր» թղթախաղի հետ։ Մի կողմ թողնելով այս ամենի բացասական կողմը, հատուկ կցանկանայի ընդգծել դրականը. սառույցը կոտրվեց։ Այժմ յուրօրինակ հնարավորություն է տրված շտկելու անցած չորս տարիների սխալները եւ միջազգային հանրության աչքերում մաքրել Հայաստանի վարկը, անցկացնելով պատշաճ նախագահական ընտրություններ։

Գրեթե բոլոր քաղաքական գործիչները, որոնց հանդիպեցի վերջերս Երեւան կատարած այցի ընթացքում, լի էին վճռականությամբ, որպեսզի թույլ չտան նախկին կատարված անօրինականությունները»։

Մեր հաջորդ հարցին, թե որքանով են ճիշտ արեւմտյան մի շարք մեկնաբանները, երբ Քոչարյանի իշխանության գալը համեմատում են պատերազմի իշխանության կամ ռազմական գործողությունների վերսկսման սկզբի հետ, Լիզ Ֆուլլերը պատասխանեց. «Դա շատ աղճատված եւ խեղաթյուրված մեկնաբանություն է։ Երբ Երեւանում փետրվարի 7-ին մեր պատվիրակությունը հանդիպեց Ռոբերտ Քոչարյանի եւ արտգործնախարարի պաշտոնակատար Վարդան Օսկանյանի հետ, մեզ վստահեցրին, թե Մինսկի խմբի շրջանակներում բանակցությունների այլընտրանք չեն տեսնում։ Ես չեմ կասկածում նրանց անկեղծությանը։

Մանավանդ որ Օսկանյանը «Հայաստանի Հանրապետությանը» տված հարցազրույցում հույս է հայտնել, որ ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի համանախագահները կարող են փոփոխություն մտցնել կարգավորման պլանի մեջ, որն ընդունելի կդառնա թե Երեւանի եւ թե Ստեփանակերտի համար։ Սակայն, խաղաղարար ընթացքին ես երեք պոտենցիալ վտանգ եմ տեսնում։

1. Վտանգ կա, որ նախագահության որոշ թեկնածուներ կարող են ծայրահեղ կարծր դիրք բռնել Ղարաբաղի հարցում, որից հետո շատ դժվար կլինի նահանջել։ Ուրախալի է, որ դեռեւս նման միտումներ չեն երեւում։

2. Ապագա Հայաստանը կարող է դեմ լինել նոր պատերազմին, բայց արդյունքում հայտնվի այնպիսի ուժերի ազդեցության տակ, որոնք թելադրողի դերում լինեն եւ շահագրգռված չլինեն խաղաղությամբ։

3. Չպետք է մոռանալ, որ հոկտեմբեր ամսին Ադրբեջանում նույնպես կանցկացվեն նախագահական ընտրություններ։ Այնտեղ իրավիճակն արդեն իսկ զարգանում է հայկական մոդելով, եթե նկատի ունենանք ընդդիմության կարծր դիրքորոշումը։ Դա, իհարկե, հղի է շրջանում նոր ապակայունացման վտանգով»։

Էլիզաբեթ Ֆուլլերի գնահատականներին ավելացնենք մի այլ կարեւոր հանգամանք. ով որ ընտրվի հանրապետության նոր նախագահ, չպետք է առաջնորդվի նախկին որդեգրած քաղաքականությամբ, այսինքն, պետք է լինի ազգային արժեքների կրողը, չտրվի երեսպաշտների ու պատեհապաշտների ծափահարություններին, եւ ամենակարեւորը, չմոռանա, որ ինքը նախեւառաջ ժողովրդի հոգսերով պետք է զբաղվի, ոչ թե այս կամ այն կազմակերպության։ Ինչ վերաբերում է ընտրողներին, ապա նրանք պետք է առավել սթափ լինեն, քան երբեք։ Պահի կարեւորությունն է դա պահանջում։

ՀԱԿՈԲ ԱՍԱՏՐՅԱՆ
Պրահա
Մեր սեփ. թղթակից

ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ

Ողբամք մեռելոց, կանչեմք ապրողաց

Սումգայիթում կրկնվեց հայոց եղեռնը

Սումգայիթյան ցեղասպանության 10-րդ տարեդարձի կապակցությամբ ԼՂՀ կառավարությունը հանդես է եկել հատուկ հայտարարությամբ, որտեղ մասնավորապես ասվում է. «ԼՂՀ-ում այս օրերին մեծ հանդիսավորությամբ նշվում է արցախահայության ազգային ազատագրական պայքարի 10-ամյակը։ Փետրվարի 27-28-ին համաժողովրդական ուրախությանը կփոխարինի խորը կսկիծը, քանի որ 10 տարի առաջ այդ օրերին Սումգայիթում կազմակերպվել է հայերի զանգվածային ջարդ։ Իրենց ազգային իրավունքները հարգելու արցախցիների արդարացի պահանջներին եւ խաղաղ հանրահավաքներին ի պատասխան ադրբեջանական իշխանությունները խորհրդային միության ղեկավարության բացահայտ թողտվությամբ փորձեցին արյան մեջ խեղդել ժողովրդական շարժումը։ Սումգայիթում հայոց եղեռնի պատճառով համաշխարհային խայտառակությունից խուսափելու համար, ԽՍՀՄ իշխանությունները ձգտեցին կատարվածը ներկայացնել որպես մի խումբ ավազակների կողմից հրահրված զանգվածային անկարգություններ»։

Այնուհետեւ ԼՂՀ կառավարության հայտարարության մեջ նշվում է, որ սումգայիթյան ջարդը կրկնել է հայերի բնաջնջման այն մեթոդներն ու սկզբունքները, որոնք թուրքական իշխանությունների կողմից փորձարկվել են դարասկզբին, երբ Արեւմտյան Հայաստանում իրականացվել է հայոց ցեղասպանությունը։ Չնայած այդ ոճրագործությունն ապացուցող բազմաթիվ վավերագրերին ու վկայություններին, այն ցայսօր չի դատապարտվել միջազգային հանրության կողմից։

Աշխարհն այսօր, ըստ ԼՂՀ կառավարության, ապահովագրված չէ նոր ոճրագործություններից։ Նման մտավախության տեղիք են տալիս մեր օրերում քրդերի բնաջնջումը Թուրքիայում եւ լեզգիների, թալիշների, ազգային մյուս փոքրամասնությունների ուծացումը Ադրբեջանում։

«Այսօր սումգայիթյան եղեռնի 10-րդ տարեդարձի օրը, ԼՂՀ իշխանությունները դիմում են աշխարհի բոլոր երկրների կառավարություններին եւ խորհրդարաններին, միջազգային իրավապաշտպան կազմակերպություններին եւ բարի կամքի տեր մարդկանց՝ կոչ անելով դատապարտել «սումգայիթը»։ Միայն այդ կերպ հնարավոր է կանխել մարդկության դեմ նոր ոճրագործությունը», վերջում ասվում է ԼՂՀ կառավարության հայտարարության մեջ։

Նույն օրը միջազգային հանրությանն ուղղված նման մի կոչով դիմել են նաեւ ԼՂՀ մի շարք հասարակական կազմակերպություններ։

ՎԱՀՐԱՄ ԱՂԱՋԱՆՅԱՆ

Հայրենակիցներ

Փետրվարի 27-ին, ժամը 16-ին Ինքնորոշում միավորումը (ԱԻՄ) Ազատության հրապարակում հրավիրում է հանրահավաք։

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ս/թ. մարտի 3-ին, ժամը 11-ին Աշտարակի ժողդատարանի նիստերի դահլիճում տեղի կունենա աճուրդ վաճառք։

Աճուրդ-վաճառքի են հանվում Ոսկեվազ գյուղի բնակիչ Գրիգոր Ռաֆիկի Հայրապետյանին պատկանող 0,20 հա 2-րդ կարգի սեփականաշնորհված խնձորի այգին եւ 0,10 հա տնամերձ հողամասը։

Պայմաններին ծանոթանալու համար դիմել Աշտարակի ժողդատարան, վեցերորդ սենյակ։ Հեռ. 3-36-69

ԱՇՏԱՐԱԿԻ ԺՈՂԴԱՏԱՐԱՆ

ՄԵԿ ՀԱՄԵՐԳՈՎ ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ

«Արամ Խաչատրյան» համերգասրահում
1998 թ. մարտի 1-ին
Հայաստանի ֆիլհարմոնիկ նվագախմբի
եւ սոպրանո
Նունե Բաղալյանի
մասնակցությամբ հանդես
կգա գերմանացի անվանի
դիրիժոր
Պիեր-Դոմինիկ Պոնելը
Ծրագրում՝
Ռիխարդ Շտրաուս
«Թիլ Ուլենշպիգել»
սիմֆոնիկ պոեմը
«Չորս հրաժեշտի երգ»
Յոհաննես Բրամս
Սիմֆոնիա թիվ 1
Համերգի սկիզբը՝ ժամը 17-ին
Տոմսերը վաճառվում են

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

2 սենյականոց բնակարան, Ֆրունզեի փ. շենք 6, 34 բն., 5 հարկանի շենքի 5-րդ հարկում։
Հեռ.՝ 44-97-40, 58-18-41
(«Հայրենիք» կինոթատրոնի մոտ)։

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

36x7,5x15 մ չափսերով երկաթե քանդվող անգար, որը կարելի է օգտագործել որպես պահեստ, արտադրամաս, ինչպես նաեւ այլ նպատակներով։ Անգարը տեղադրված է Էրեբունու շրջանի Ջրաշեն գյուղում։ Գինը՝ 2000 դոլար։
Հեռախոս **23-41-03, 57-42-46**

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

ճաշասենյակի «Ռոջերս» կահույք, հեռ. **42-20-37**

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

3 սենյականոց բն. Նորքի V զանգ., հեռ. **64-93-89, 64-88-85**

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

առանձնատուն, 80 քառ. մ նկուղ-ավտոտնակով եւ երկու բնակելի հարկով (առանց ներքին հարդարանքի), «Զվարթնոց» կինոթատրոնի մոտակայքում (Մոնումենտ)։ Կա նաեւ մրգատու ծառերով փոքրիկ այգի։
Զանգահարել 27 22 57 ժամը՝ 10-16, 58 33 26 ժամը՝ 18-23

ՍԴՀԿ ներկայացուցիչները հանդիպեցին Ռոբերտ Քոչարյանին եւ Կարեն Դեմիրճյանին

Շարունակելով իրենց հանդիպումները Հայաստանի քաղաքական գործիչների հետ, Սոցիալ-դեմոկրատ հնչակյան կուսակցության կենտրոնական մարմնի անդամները երեկ հանդիպեցին ՀՀ վարչապետ, նախագահի պաշտոնակատար Ռոբերտ Քոչարյանին։ Քննարկվեցին ինչպես սփյուռքահայությանը հուզող, այնպես էլ հայրենիքի եւ ազատագրված Արցախի հետ համագործակցության հարցերը, մանավանդ Հայաստանում տեղի ունեցած քաղաքական իրադարձություններից հետո։ Հանդիպումն անցավ անկեղծ զրույցի մթնոլորտում։ ՍԴՀԿ-ի ղեկավարները հրաժեշտ տվեցին ՀՀ վարչապետին, խոստանալով շարունակել կապերը եւ հայրենիքին նեցուկ կանգնելու իրենց վճռականությունը։

Նույն օրը առավոտյան ՍԴՀԿ-ի կենտրոնական մարմնի անդամները հանդիպել էին Հայաստանի կոմկուսի կենտկոմի նախկին առաջին քարտուղար, «Հայէլեկտրո» գործարանի տնօրեն, Հայաստանի նախագահական թեկնածու Կարեն Դեմիրճյանին։ Հանդիպման ընթացքում քննարկվել էին սփյուռք-հայրենիք անցյալի ու ներկայի համագործակցության, նաեւ Հայաստանի քաղաքական, տնտեսական իրավիճակի հարցերն ու խնդիրները։

ՀԱՄՈ ՄՈՍԿՈՖՅԱՆ

Եղիա Նաճարյանը վաճառեց գրասենյակը եւ մեկնեց Բեյրութ

ԵՐԵՎԱՆ, 26 ՓԵՏՐՎԱՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ։ «Ազատություն» ռադիոկայանի հաղորդման համաձայն, Հայաստանի սոցիալ-դեմոկրատ հնչակյան կուսակցության առաջնորդ Եղիա Նաճարյանը վաճառել է կուսակցության Երեւանի գրասենյակը եւ մեկնել Բեյրութ։ Կայանը կուսակցական այս առաջնորդի հետագա քայլերի վերաբերյալ ուրիշ մանրամասներ չհաղորդեց։

Ուզո՞ւմ եք նիհարել
առանց դիետայի եւ
ֆիզկուլտուրայի։
Գրանցվեք հետեւյալ
հեռախոսահամարով
52-93-53
ժամը 9-18-ը

«ՍՓՅՈՒՌ» ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ - ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ
հեռախոսով (589167, 581351) - պարբերաբար հրատարակվող տեղեկագրքերով - մագնիսական սկավառակներով - INTERNET ցանցով (http://www.arminco.com/spyur)

«Տիգրան Մեծ» հրատարակչության տպարան. Երեւան 23, Արշակունյաց 2. Գրանցման թիվ 65. Դասիչ 69149. Պատվեր 769. Տպաքանակը՝ 3500. Ստորագրված է տպագրության 26. 02. 1998. Գինը՝ 100 դրամ

digitised by A.R.A.R.@